

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΠΕΡΙ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ.

I

Ἡ λειτουργία τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἐκτὸς τῆς ἐπόψεως τοῦ δημοσίου δικαίου, ὅτι εἶναι διὰ τὸν πολίτην συγχρόνως καὶ δικαίωμα καὶ καθήκον, κέκτηται ἰδιαίτερον διαφέρον ἐκ τῆς οἰκονομικῆς ἐπόψεως, καθ' ἣν ὅσον μὲν διαιροῦνται τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τόσον τελειοποιοῦνται, δὲν δύνασθε δὲ νὰ ἔχητε τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ἐμπιστευόμενοι τὴν ἄμαξαν ὑμῶν εἰς ἱκανὸν ἠγίοχον ἢ εἰς ἱκανὸν βυρσοδέψην. Καὶ ἡ πολιτεία, ἂν θέλη τὰ τελειότερα ἀποτελέσματα, πρέπει νὰ ἀποβλέψη εἰς τοὺς τελειότερους ἐργάτας. Τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῶν πραγμάτων.

Μεταξὺ τῆς πολιτειακῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐπόψεως ὑπάρχει, ἐν τούτοις, ἀξιοσημεῖωτος ἄρμονία, διότι, ἐὰν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως εἶναι τὸ κυριώτατον μέλημα, ἢ ἐπιστήμη τῶν διαχειριζομένων τὴν πολιτικὴν μηχανὴν ἀποβαίνει ὄρος ἀναπόφευκτος τῆς κοινῆς σωτηρίας. Καὶ ἐν τῇ ἐλευθερωτάτῃ λοιπὸν τῶν πολιτειῶν τὰ δημόσια ἀξιώματα ἀνήκουσιν εἰς ὅλους κατὰ τοσοῦτον ἐφ' ὅσον εἶναι οὗτοι ἱκανοί. Ἡ ἀξία οὕτω τοῦ δημοκρατικοῦ κλήρου στηρίζεται εἰς τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι οἱ κληρούμενοι κέκτηνται τὴν αὐτὴν ἱκανότητα. Ἐὰν ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀληθεύῃ, οἱ καρποὶ τῆς εἶναι πραγματικῶς ὠραῖοι καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς τύχης ἀδιάβλητος. Ἐὰν ὁμως ὁ κληρὸς ἀναβιβάξῃ τὸν ἀνίκανον εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ πλοίου, ταχέως τοῦτο ρίπτεται εἰς τὴν ξηράν.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἅμα παρίσταται ἡ ἀνάγκη τῶν ὑπὲρ
ΕΤΟΣ Α'-ΦΥΛ. Α'-ΙΟΥΝΙΟΣ 1873.

ρεσιῶν, εὐθὺς ἄρχεται ὁ σχηματισμὸς τάξεων ἰδιαιτέρων, αἵτινες καλλιεργοῦσι τὴν μελέτην αὐτῶν. Καὶ θὰ ἦτο περιεργώτατον, ἂν ἡ μὲν ἀνάγκη ὑποδημάτων ἐποίει ὑποδηματοποιούς, ἡ δὲ ἀνάγκη διοικήσεως, δικαιοσύνης, διδασκαλίας δὲν κατάρθου διοικητὰς, δικαστὰς, ἢ διδασκάλους. Ἡ ἀναλογία εἶναι τοιαύτη, ὥστε λαὸς στάσιμος ἢ ὀπισθοδρομικὸς εὐχαριστεῖται ἐξίσου εἰς τέχνην νηπιώδη καὶ ἐπιστήμην ἐμπειρίας κοινῆς. Ὅσον ὁμῶς προβαίνει ὁ λαὸς, τόσον δεῖται τελειοτέρων ὀργάνων. Τὰ παλαιὰ ἐγκαταλείπονται καὶ δὲν δύναται π. γ. ὁ νῦν πολιτισμένος λαὸς νὰ διοικηθῇ διὰ τῆς σιδηρᾶς ράβδου τῶν βαρβαρικῶν του χρόνων.

Τῆς ἐποχῆς ταύτης ἰδιαιτέρον εἶναι γνῶρισμα ἢ κατάρτισις σχολείων διὰ τὴν τεχνικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν τῶν λαῶν ἐκπαίδευσιν. Ἄρα γε ὅπως δύναται τις νὰ κατασκευάσῃ διὰ τῆς διδασκαλίας βελτίονα τεχνίτα, δὲν δύναται νὰ κατασκευάσῃ καὶ ὑπαλλήλους κρείτονας; Ἐὰν μεταξὺ τῶν διαφόρων δημοσίων λειτουργειῶν διακρίνωμεν τὰς διδασκαλικὰς, ἐκκλησιαστικὰς, δικαστικὰς καὶ στρατιωτικὰς, διὰ μὲν τὰς πρώτας ὅσοι λαοὶ ἐθεώρησαν τὴν ἐθνικὴν ἐκπαίδευσιν ὡς ἰδιαιτέρον τῆς πολιτείας ἔργον, ἐπεμελήθησαν συγχρόνως τὴν κατάρτισιν ἐιδικῶν πρὸς ταύτην ἐκπαιδευτηρίων. Διὰ δὲ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑπηρεσίας ὁ ναὸς εἶναι τὸ σχολεῖον τῶν αἰώνων· καθόσον τοῦτο εὐρωστεῖ καὶ οἱ καρποὶ αὐτοῦ εἰσὶν ὄριμοι. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μεταρρυθμίσεις τινες ἀναζωπυροῦσι τὴν ζωὴν καὶ ἀποδεικνύεται τότε, ὅτι καὶ ἡ θρησκεία αὐτὴ εἶναι πρόσοδος. Διὰ δὲ τὰς δικαστικὰς ἐν μὲν ταῖς κυριωτάταις δημοκρατίαις ἕκαστος τίμιος καὶ νουεγῆς πολίτης εἶναι ἀξιόλογος δικαστής, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς πολιτεύμασιν, ὅταν ἡ πλῆθὺς τῶν νόμων ἀποτελεῖ τὴν ὑπερτάτην τοῦ νομοθέτου σοφίαν, αἱ νομικαὶ ἔρευναι ἀποτελοῦσιν ἐργωδεστάτην ἐνασχόλησιν. Ὁ δὲ στρατὸς εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν σχολεῖον τῶν λαῶν. Γνώρισμα τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν εἶναι, ὅταν ἡ ἐπιστήμη ἀντικαθιστᾷ τὴν θηριωδείαν. Καὶ δύναται τις ἐν πολέμῳ νὰ φο-

νεύῃ διὰ μιᾶς ἐπιστημονικῆς ἐφευρέσεως μυριάδας ὁμοίων του, χωρὶς οὐδεὶς νὰ ἀμφιβάλῃ περὶ τῆς γλυκύτητος τοῦ ἀτομικοῦ αὐτοῦ χαρακτηῆρος. Παράδοξον! Τὸ ἀνθρώπινον γένος ὠφελήθη περισσότερον ἐκ τῶν πολεμικῶν σχολείων του, ἀφ' ὅσον τὰ σχολεῖα τῆς ἠθικῆς κατάρθωσαν μέχρι τοῦδε. Ὁ ἐπιστημονικώτερος νικᾷ, ἢ καταγιγίς ταχέως παρέργεται καὶ ὁ αἶθριος οὐρανὸς διαδέχεται τοὺς κεραυνοὺς, τοὺς ὁποίους οἱ ἀπόγονοι τοῦ Προμηθέως κατάρθωσαν τέλος νὰ ὑποκλέψωσιν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Διὸς.

Ὁ σκοπὸς μου δὲν εἶναι νὰ μελετήσω νῦν τοὺς ὄρους, ἐφ' ὧν πρέπει νὰ στηρίζηται ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἐκτεθέντων τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας κλάδων. Ἐὰν π. γ. ἐν τῷ διδασκαλικῷ ἐπεθύμουν περισσοτέραν ἐξήγησιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν πραγμάτων καὶ ὀλιγώτερον καταποντισμὸν ἐν τῷ πελάγει τῶν γραμματικῶν καὶ λοιπῶν συμβόλων· ἐὰν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἐπεθύμουν τὴν καταβίβασιν τῶν ἀρχιερέων μέχρις ὀλίγον ἄνω τοῦ σημείου τῆς ὑψώσεως τῶν ἱερέων, οἵτινες εἶναι ἡ ἀληθῆς, ἢ μόνη δύναμις τοῦ ἱεροῦ· ἐὰν ἐν τῷ δικαστικῷ προτιμῶ τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν μηχανὴν τοῦ νομοθέτου, τὴν οὐσίαν τοῦ δικαίου ἀπὸ τὸν τύπον, τὸν ὅποιον ἐνέπνευσεν ὁ φόβος τῆς ἀδικίας· ἐὰν ἐν τῷ στρατιωτικῷ τὸ σχολεῖον τοῦ ὑπαξιωματικοῦ καὶ τοῦ στρατιώτου περιέχῃ τὸ ἀληθὲς μεγαλεῖον τῶν νεωτέρων, ὅπως καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων, ἐθνῶν — πάντα ταῦτα ἔχουσιν ἀνάγκην ἰδιαιτέρας ἀναπτύξεως.

ὑπὸ τρεῖς ἐπόψεις δύναται νὰ μελετηθῇ ἡ μόρφωσις τῶν δημοσίων ἐν γένει ὑπαλλήλων. Ἡ μὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἠθικὴν, ἡ δὲ εἰς τὴν πολιτικὴν, ἡ δὲ εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν. Ἐνῶ αἱ δύο πρῶται εἶναι γενικὰ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως πορίσματα, ἡ τελευταία ἀφορᾷ τὴν ἰκανότητα τοῦ ὑπαλλήλου ὡς τεχνίτου, ἧτις δὲν εἶναι ἀδύνατον ἵνα διὰ καταλλήλου τινος ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος καταστῇ ἀνωτέρα τοῦ μέσου ὄρου τῆς ἐθνικῆς ἰκανότητος. Ἐν τούτοις ἀνήθικος ἐξουσία αἰσθάνεται πρὸς τοὺς φαύλους ἰδιαιτέρων κλίσεων καὶ γελοῖος θὰ ἦν ὁ ὀρεγόμενος μοναρχικῆς

αυθεντείας, εάν ἐνεπιστεύετο τὰ σχέδιά του εἰς συνταγματικούς ἢ δημοκράτας. Αἱ δὲ ἐλεύθεροι πολιτεῖαι ἰδιαίτερον ἔχουσι τρόπον ἀποστροφῆς πρὸς τοὺς ἀπολυτόφρονας. Ἡ ἱκανότης λοιπὸν δὲν εἶναι τὸ κύριον προσόν τῶν ὀργάνων τῆς πόλεως. Ὅταν ἡ μήτηρ τοῦ Παυσανίου μετὰ τοῦ ἄλλου λαοῦ περιετείχιζε τὸν προδότην υἱὸν τῆς, ἀναμφισβητήτως ἦν οὗτος ἱκανώτατος, ἐν τούτοις ἀπεδεικνύετο πόσον χρήσιμον εἶναι νὰ ἔχη ἕτοιμον πάντοτε ὁ ἐλεύθερος πολίτης τὸν λίθον αὐτοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ ἰδιαίτερος τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, συμβιβάζεται αὕτη πρὸς ὅλα τὰ εἶδη τῶν πολιτειῶν. Διὰ τὸν δεσποτισμὸν, οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἔχει οὗτος ἀνάγκην ἐπιτηδείων ὀργάνων· διὰ τὴν ἐλευθερίαν, εἶναι αὕτη παρθένος, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ προσέγγισις τῶν ἀχρείων φρίκην ἐμποιεῖ. Διαφέρει τὸ ζήτημα ἐπὶ τίνων βάσεων πρέπει νὰ μορφωθῇ ἡ ἐπαγγελματικὴ τῶν ὑπαλλήλων ἐκπαίδευσις. Ἐὰν διὰ τὸ δεσποτικὸν σύστημα ἀποβλέπη αὕτη εἰς τὸ συμφέρον τοῦ μονάρχου, τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν δούλων αὐτοῦ, διὰ τὸ ἐλεύθερον σύστημα τελικὸς σκοπὸς εἶναι τὸ κοινὸν ἀγαθόν.

II

Ἐὰν ἐπιθεωρήσωμεν τὴν δημοσίαν ἐν Ἑλλάδι λειτουργίαν ὑπὸ καθολικὴν ἔποψιν, ἐκτὸς τούτέστιν ἐξαιρέσεων (ἐν ταῖς ὁποίαις ἰδιαίτερος πρέπει νὰ λογισθῶσιν αἱ ἀπὸ τῶν καιρῶν αἰφνίδιοι ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ εἰσπηδῆσεις), διατελεῖ αὕτη εἰς τὰς χεῖρας ἐμπειρικῶν, οἵτινες ἀπὸ μικροτέρων βαθμίδων ἀναβαίνουσιν ὁμαλῶς ἢ ἀνωμάλως τὴν κλίμακα τῆς προαγωγῆς. Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις ἔρχεται εἰς αὐτούς, ὅπως εἰς τοὺς μὴ πεινῶντας ἢ ὄρεξις ἐνώπιον τραπέζης ἐλκυστικῆς. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ ὁμολογήσω, ὅτι οὐδαμῶς εἰμι ἐνθουσιασμένος ὑπὲρ τῆς διαιτητικῆς ἐκείνων, οἵτινες προκαλοῦσι τὴν ὄρεξιν τρώγοντες. Ἀφ' ἑτέρου ἡ μέθοδος ἔχει τι ἀρχαιοπρεπὲς καὶ κατ' ἐξοχὴν ἠεὺκολον· διότι βεβαίως ὁ κουρεὺς θὰ γείνη ἐπιτηδειότατος εἰς ὅ,τι ἄπαξ

ἔμαθεν, ἀφοῦ ἐπὶ τινὰ χρόνον διαταράξῃ τὴν ἁρμονίαν τῆς κόμης τῶν θυμάτων αὐτοῦ.

Ὅταν ὑψωθῇ τὸ ἔθνος εἰς εὐρύτερον ἐπιστημονικὸν ὄριζοντα, τότε μετὰ τῆς γυμνότητος τῶν ἐμπειρικῶν ἀναφαίνεται ἰδιαίτερα τάξις θεωρητικῶν, τῶν ὁποίων τὰ πρῶτα συμπτώματα βεβαιοῦνται ἀπὸ τινος φρασεολογικῆς πρὸς τοὺς ἀρχαιοτέρους ὑπεροχῆς. Πολλάκις ὑγιέστατος νοῦς σκοτοδιναῖ ἐνώπιον τυχαίας γλωσσικῆς πολυμαθείας. Οἱ ἀτυχεῖς ἐμπειρικοὶ μένουσιν ἐκπεπληγμένοι ἐνώπιον τῶν νέων τούτων ἀπογόνων τοῦ Ὀδυσσεως, ὅστις «πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω». Ἐὰν μετ' ὀλίγον ἐπέρχηται ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ ἐμπειρικῶν καὶ θεωρητικῶν, ἡ Κυβερνητικὴ μηχανὴ ἔλκεται, ὅτε μὲν, πρὸς τοὺς μὲν, ὅτε δέ, πρὸς τοὺς δέ. Τὸ ἀκριβὲς εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ κόσμος καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀηθίας πρὸς ἀμφοτέρας τὰς τάξεις τῶν ἀνταγωνιζομένων, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπιθυμῶ, ἵνα ἔλθω εἰς πλείονας λεπτομερείας, παραπέμπω ἕκαστον εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν κυριωτέρων κοινωνικῶν παρ' ἡμῖν φαινομένων, διότι μαρτυροῦσιν ἀκριβῶς τοιαύτην ἐποχὴν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ζωῆς.

Τὸ σχολεῖον λοιπὸν τῆς μορφώσεως δημοσίων ὑπαλλήλων, ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός, ὅστις διευθύνει τὰς τύχας τῶν ἐθνῶν, μέχρι τοῦ μικροῦ ἐργάτου, ὅστις καθαρίζει τὴν πολιτικὴν μηχανήν, εἶναι γνῶρισμα ὀριστικῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ μεταβάσεως εἰς τελειότερον προφανῶς στάδιον. Ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ ἡ μὲν θεωρία καὶ ἡ πείρα ἀμοιβαίως ἐξελέγχονται καὶ διαφωτίζονται, ἡ δὲ ἀπαίτησις τῶν ἀμαθῶν ἢ τῶν πεφουσιωμένων νὰ διοικήσωσι τοὺς ὁμοίους τῶν εἰσέρχεται ἐντὸς τοιοῦτου φωτός, ὥστε κινεῖ τὸν γενικὸν γέλωτα. Πρὶν ἐν τούτοις εἰσέλθω εἰς τὴν μελέτην τοῦ μεγάλου τούτου σταδίου τοῦ κοινωνικοῦ βίου, δὲν εἶναι ἀπὸ σκοποῦ ἐκδρομὴ τις ἐντὸς τῆς Γερμανικῆς χώρας, διότι αὕτη ὁμολογουμένως κατέχει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ἐκείνων, ἅτινα ἐκαλλιέργησαν τὴν ἐπαγγελματικὴν τῶν ὑπαλλήλων αὐτῶν ἐκπαίδευσιν.

« Ἀπὸ τοῦ πρώτου ἤδη τετάρτου, λέγει ὁ Rau, τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἠσθάνθησαν ἐν Γερμανίᾳ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκπαιδύσεως τῶν ἐν τοῖς διαφόροις κλάδοις τῆς δημοσίας διοικήσεως ὑπηρετούντων, πρὸς τὸν σκοπὸν, ἵνα μεταδοθῶσιν αὐτοῖς γνώσεις βαθύτεραι ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς ἐργασίας αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν αἵτινες πρέπει νὰ διευθύνωσι τὰς ἐνεργείας των. Κατὰ τὸ 1727 ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Halle καὶ τοῦ Breslau ἐδημιουργήθησαν ἑδραὶ, ἐν αἷς ἐδιδάσκοντο αἱ πρὸς τοὺς διοικητικούς ἐν γένει ὑπαλλήλους ἀναγκαῖαι γνώσεις». Ἐκτοτε μετὰ πολλὰς περιπετείας ἢ ἐκπαιδευσις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἠκολούθησεν ἐν Γερμανίᾳ δύο ὁδοὺς. Ἄλλαχού μὲν, ὡς ἐν Πρωσσίᾳ π. γ. ἡ διδασκαλία αὕτη προσετέθη εἰς τὴν ἐν γένει σειρὰν τῶν μαθημάτων τῆς Νομικῆς ἢ τῆς Φιλοσοφικῆς τοῦ Πανεπιστημίου σχολῆς. Ἄλλαχού δὲ, ὡς ἐν Βυρτεμβέργῃ καὶ Βαυαρίᾳ, τὰ ἀναγκαῖα εἰς μόρφωσιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων μαθήματα ἀπετέλεσαν σχολὰς ἰδιαιτέρας.

Ἐν τῷ πρώτῳ συστήματι, ἰδοὺ ποῖα μαθήματα ἀπέβλεπον τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας τὸ στάδιον. — Δημόσιον δίκαιον τῆς Γερμανίας. Δίκαιον τῶν ἐθνῶν. Σύνταγμα τῆς Ῥωμανο-Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας. Εἰσαγωγή εἰς τὸ νεώτερον Γερμανικὸν δίκαιον. Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον. Ἱστορία τοῦ δημοσίου Γερμανικοῦ δικαίου. Σύνταγμα τῆς Γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας. Πολιτικὴ Οἰκονομία. Δημοσιονομία. Καταστατική. Ἱστορία πολιτικο-εκκλησιαστική. Συντάγματα τῶν κυριωτέρων τῆς Εὐρώπης Ἐπικρατειῶν. Ἱστορία τῆς περὶ τὰ μεταλλεῖα νομοθεσίας. Γερμανικὸν περὶ τὰ μεταλλεῖα δίκαιον. Συστήματα Πολιτικῆς. Συστήματα Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Ἐγκυκλοπαιδεία τῶν πολιτικῶν, δημοσιονομικῶν καὶ ἀγρονομικῶν ἐπιστημῶν.

Ἐν τῷ δευτέρῳ συστήματι ἡ εἰδικότης τῶν εἰς μόρφωσιν δημοσίων ὑπαλλήλων σχολῶν περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς μαθήματα. — Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τοῦ 1763—1815, Καταστατικὴ τοῦ πληθυσμοῦ ἐν γένει καὶ τοῦ Zol-

lvereiu ἰδιαιτέρως. Γεωργικὴ παραγωγή. Ἐγκυκλοπαιδεία τῆς δασονομικῆς ἐπιστήμης. Δασικὴ Οἰκονομία. Τεχνολογία. Ἐμπόριον. Πολιτικὴ Οἰκονομία. Διοίκησις. Φορολογία. Δημοσιονομικὸν τῆς χώρας σύστημα. Δημοτικὸν δίκαιον αὐτῆς. Γενικὴ εἰσαγωγή εἰς τὴν λογιστικότητα. Βιομηχανικὴ Ἀστυνομία. Γεωγνωσία σχετικῶς πρὸς τὴν μεταλλουργικὴν βιομηχανίαν. Περὶ Μεταλλείων καὶ περὶ Ἄλυκῶν. Γενικὴ χημεία. Γεωργικὴ χημεία. Ἱστορία τῆς ἐν τῷ μεσαιῶνι καλλιέργειας τῆς γῆς. (1)

Ἐκαστος δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν δύναμιν τῆς πολιτικῆς μηχανῆς, ὅταν τὰ ὄργανα αὐτῆς λαμβάνονται ἐκ το-

(1) Ἐν γένει ἡ ποικιλία τῶν μαθημάτων τῶν Γερμανικῶν πανεπιστημίων ἀποτελεῖ ἐφ' ὅλων τῶν κλάδων τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἀξιοπαρατήρητον φαινόμενον, τὸ ὁποῖον, στηριζόμενον ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ συστήματος τῆς ἡγηγεσίας, ἰδοὺ πῶς περιγράφεται ὑπὸ τοῦ πρυτάνεως τοῦ ἐν Βερολίνῳ Πανεπιστημίου κ. Bays-Reymond ἐν τῷ κατὰ τὸ 1870 πρυτανικῷ αὐτοῦ λόγῳ. «Ὅ,τι μόνον ἡμεῖς ἐν τῇ πανεπιστημιακῇ διδασκαλίᾳ κατέχομεν εἶναι ἡ εὐφυστάτη ἐκείνη μέθοδος, διὰ τῆς ὁποίας τὸ πανεπιστήμιον πληροῖ τὰ κενὰ καὶ ἀνανεώνει τὰς δυνάμεις τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ, ἐνοῶν τὴν θεσμοθεσίαν τῶν ὑφηγῶν Privatdocenten, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν τὸ πρόγραμμα τῶν ἡμετέρων* παραδόσεων ὑπερβαίνει πάντοτε καὶ ἐπὶ πολλῶν συγχρόνως ἀντικειμένων τὸν ἀεὶποτε εὐρυνόμενον κύκλον τῶν μαθημάτων, εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε δὲν ὑπάρχει ξένον πανεπιστήμιον, δυνάμενον νὰ συναγωνισθῇ ἐπὶ τῆς ποικιλίας τῶν σπουδῶν πρὸς τὰ ἡμέτερα. Μόλις κλάδος τις τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων γεννᾷ νέους βλαστοὺς (φαινόμενον καθ' ἑκάστην ἀπαντώμενον) καὶ καὶ εὐθὺς νέοι διδάσκαλοι ἐμφανίζονται εἰς καλλιέργειαν τῆς νέας ἐπιστημονικῆς ιδιοκτησίας. Ἐνῶ δὲ ὁ τακτικὸς καθηγητὴς ἔχει τὴν ἀποστολὴν νὰ περιστᾷ τὸ σῶμα τῆς διδασκαλίας ὑπὸ τὴν ὀριστικὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν αἱ διαδοχικαὶ πρόοδοι καθιέρωσαν, ἄλλοι τῆς ἐπιστήμης θιασῶται, νεώτεροι, ἀνοίγουσι νέας ὁδοὺς· τὰ δὲ μαθήματα, τὰ ὁποῖα ἀναγγέλλουσι ἐν τῷ μεγάλῳ τοῦ πανεπιστημίου προγράμματι, εἶναι βλαστοὶ πλήρεις ζωῆς ἐπὶ τοῦ δένδρου τῆς ἐπιστήμης, τῶν ὁποίων τὴν αὐξήσιν, ὡς τόσων ἄλλων, τὸ μέλλον θέλει ἰδεῖν».

σοῦτον εὐρείας ἐκπαιδεύσεως. Εἴτε εἰς τὸν ἕνα εἴτε εἰς τοὺς πολλοὺς εἶναι ὠρισμένον τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ὀργάνων τούτων, ὁ κύκλος, ἐν ᾧ πρόκειται ταῦτα νὰ εὐρεθῶσιν, εἶναι ἀληθῶς πολυτιμώτατος. Καὶ ὁ δημοκρατικός κλήρος δὲν εἶναι, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰ ἀναγκαῖα ὄρια τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τούτου κύκλου, διότι ἐν ἐκάστῳ κλάδῳ δημοσίων ὑπηρεσιῶν δύνανται νὰ ὑπάρξωσι ἰδιαίτεροι ὁμάδες ἐκλεξίμων, τοὺς ὁποίους ἢ μὲν πρόνοια τῆς πολιτείας κατασκευάζει διὰ τῆς πρὸς τὰς ἀρχὰς αὐτῆς ἀρμοζούσης παιδείας, ἢ δὲ ἰσότητος τοῦ κλήρου φέρει ἐκ τῆς διαθεσιμότητος εἰς τὴν ἐνέργειαν. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ὁ μεταξὺ τῶν διὰ τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν ὑποψηφίων συναγωνισμὸς ἀποτελεῖ τὴν τελειοτέραν μέθοδον· ἔχει δ' αὐτῇ τὸ ἰδιαίτερον, ὅτι ἀρμόζει εἰς πᾶν εἶδος πολιτεύματος.

Ἡ εὐρύτερα ἀνάπτυξις τῆς ἐν τῷ συναγωνισμῷ μεθόδου ἀπαντᾶται κυρίως ἐν Βυρτεμβέργῃ. Ἐν πρώτοις διαιροῦνται οἱ ὑπάλληλοι εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, εἰς μηχανικῶς ἐκτελοῦντας τὰ προστάγματα τῶν ἀνωτέρων αὐτῶν καὶ εἰς συμπράττοντας μετὰ συνειδήσεως εἰς τὴν κίνησιν τῆς πολιτικῆς μηχανῆς. Ἡ ἐκπαίδευσίς φυσικῶ τῷ λόγῳ ἀποβλέπει ἰδίως τὴν δευτέραν κατηγορίαν, ἣτις ὑποδιαιρεῖται εἰς ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους ὑπαλλήλους. Οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι ὑποβάλλονται εἰς δύο δοκιμασίας, ἐξ ὧν ἢ μὲν εἶναι θεωρητικῆ, ἐνώπιον καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἢ δὲ πρακτικῆ, ἐνώπιον διοικητικῆς ἐπιτροπῆς. Ἐὰν ἐπιτύχη ὁ δοκιμαζόμενος ἐν τῇ θεωρητικῇ, διορίζεται ἀκόλουθος ἐν τῇ κεντρικῇ ἢ ἐν τῇ ἐπαρχιακῇ ὑπηρεσίᾳ· μετὰ ἐν ἔτος δὲ ὑποβάλλεται εἰς τὴν πρακτικὴν δοκιμασίαν. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ὑποδεεστέρους ὑπαλλήλους, ἡ δοκιμασία ἐνεργεῖται ἐντὸς μᾶλλον περιωρισμένου κύκλου καὶ ἐνώπιον καθαρῶς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς. Τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ τοιαύταις δοκιμασίαις ὁ συναγωνισμὸς εἰσάγει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους τὸ στοιχεῖον τῆς ἱκανότητος τόσο βεβαίως ὅσον καὶ ἐπιθυμητῶς.

III

Ἐν Ἑλλάδι πολλάκις μὲν ἐγένετο λόγος περὶ προσόντων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, οὐδέποτε ὁμως ἐλήφθη πρόνοια πρὸς μόρφωσιν τοιούτων. Ὑποθέτω, ὅτι τότε μόνον δύναται τις νὰ ζητῇ ἐπιστήμονας ἐν τῇ δασονομικῇ π. γ. ὑπηρεσίᾳ, ὅταν ἔχη ἐν τῷ τόπῳ του δασονομικὴν σχολήν. Ὅσοι ζῶσι τὸν μικρὸν βίον τῆς ἡμερησίας πολιτικῆς ἀρπάξουσιν ἐνίοτε τὴν πρώτην ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ὁ συρφετὸς τῶν περιστάσεων φέρει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ δι' αὐτῆς εὐρίσκουσιν εὐκόλον νὰ καταπλήττωσι τοὺς φοβουμένους τὰ μορμολύχεια! Τοιοῦτοτρόπως κοινοὶ πολλάκις ἀνθρωποὶ ἐθεωρήθησαν διὰ τινὰ χρόνον ὡς ἀντανάκλασις μεγαλοφυΐας, τὴν ὁποίαν δὲν ἐβράδυνεν ὁ χρόνος νὰ λησμονήσῃ ἐν τῷ σκοτεινῷ βόθρῳ ὄλων τοῦ κόσμου τούτου τῶν μικροτήτων.

Ἰδιαίτερας ἐπιστασίας εἶναι ἄξιον ἕτερον παρ' ἡμῖν κοινωνικὸν φαινόμενον· ἐννοῶ τὴν σταθερῶς ἐκδηλωθεῖσαν αείποτε τάσιν τῶν ὀδηγῶν τοῦ λαοῦ ⁽¹⁾, ἵνα μοιράσῃσι

(1) α' Ἐν τοῖς ἐλευθέροις πολιτεύμασι βασιλεύουσι μὲν αἱ πλειονοψηφίαι, κυβερνοῦσι δὲ αἱ μειονοψηφίαι. Τοιοῦτοτρόπως ἡ συγκρότησις π. γ. τῆς βιομηχανικῆς ἐνεργείας εἶναι ὁ τελειότερος τύπος τῆς ἐργασίας τοῦ λαοῦ εἰς ὅλα τὰ στάδια. Δὲν εἶναι μονάδες ἀλλ' ὁμάδες ἀνθρώπων αἱ συγκροτοῦσαι τὴν ὅλην ἐθνικὴν ζωὴν. Ἐκάστη δὲ ὁμάς ἔχει τὰς ἰδέας τῆς καὶ τοὺς ὁδηγούς τῆς, ὑπὸ τῶν ὁποίων κυβερνᾶται τόσο τὸ ἐργοστάσιον ὅσον καὶ ἡ πολιτικῆ, ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς δημοσίας γνώμης, τὴν ὁποίαν ἡ κοινότης ἐπὶ παντὸς βουλευέται. Οἱ ὁδηγοὶ οὗτοι ἔχουσι τοιοῦτον λόγον πρὸς τὸ πολιτεῖμα, ὡς οἱ ὑπαξιωματικοὶ πρὸς τὸ σῆνταγμα· ἀμφότεροι δηλαδὴ εἶναι ἐκ φύσεως ἢ ψυχῇ τῆς ἐνεργείας. Ἐὰν ἐρωτήσῃτε τοὺς ὁδηγούς πῶς ἰδέαν ἔχουσι περὶ πολιτείας, θέλετε μάθει, οὐχὶ ἄνευ τινος ἐκπλήξεως, ὅτι εἶναι *sui generis* μηχανῆ, ἐπιτηδεῖα, ὅπως μεταφέρῃ τὴν ἔμμεσον διοίκησιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν. Οὕτως ἢ μὲν κατοχῇ τῆς ἐξουσίας εἶναι ὁ σκοπός, οἱ δὲ ἐκλεγόμενοι ἀντιπρόσωποι τὸ μέσον. Ὅστις βάλει χεῖρα ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ταύτης βάσεως μικρὰν ἔχει ἰδέαν περὶ

μετά τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν εἰς τὰς δημοσίους θέσεις. Ὁ νομίζων, ὅτι τὸ κίνημα τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ βουλευτηρίου, μαρτυρεῖ παχυλὴν τῶν πραγμάτων ἄγνοιαν. Κατ' αὐτὸν δὲ εἶναι πολὺ ἀμφίβολον, ἂν ἡ κοίτη τοῦ χειμάρρου φέροι τοὺς λίθους εἰς τὴν πεδιάδα, ἢ τὸ διὰ τῶν ὀρέων κρημνιζόμενον ὕδωρ. Τοιοῦτοτρόπως καὶ μωρὸς ἡγεμὼν, ἐπιχειρήσας νὰ σταματήσῃ τὸ βρεῦμα, συνετρίβῃ ὑπὸ τοῦ ἀμειλίχτου νόμου τῆς ἐθνικῆς βαρύτητος.

Εἰς τὸ κοινωνικὸν τοῦτο φαινόμενον ἀποδίδω μεγάλην σπουδαιότητα, τσαύτην δὲ, ὥστε, ἐὰν διαιρέσωμεν τοὺς ὑπαλλήλους εἰς ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους, καὶ ἐὰν τοὺς μὲν πρώτους δώσωμεν εἰς τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν, τοὺς δὲ ἑτέρους εἰς τὴν ἀπόκεντρον, ἀναμφισβητήτως θεραπεύομεν ἀνάγκην ἐκ τῶν μᾶλα κατεπειγουσῶν. Τότε καὶ μόνον τότε αἱ δύο αὐταὶ ἐξουσίαι, κατέχουσαι ὅ,τι ἀνήκει ἐκάστη, θέλουσιν ἐπιδοθῆ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κανονικοῦ αὐτῶν προορισμοῦ, ἐγκαταλείπουσαι τὴν τακτικὴν τῆς εἰς ἀλλότρια ἐπεμβάσεως, εἰς τρόπον ὥστε ἐνῶ ἡ ὅλη δύναμις τοῦ ἔθνους κατασκευάζει διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του τὴν κεντρικὴν ἐν τῇ Κυβερνήσει αὐτοῦ δύναμιν, αἱ κατὰ μέρος ἐπαρχίαι καὶ

τῆς ἐνώπιόν του κολοσσάικς δυνάμεις, ἧτις δίδει τὸν τόνον εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς ἐπικρατείας» (Οἰκονόμου Λαύριον σελ. 180).— «Κυρίως εἰπεῖν ἀναφαίνεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζήτημα πρώτης τάξεως: ἴσχυς ἢ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὴν δύναμιν, ὅποια ἢ πρὸς αὐτὴν θέσις τῶν ὀδηγῶν τοῦ ἔθνους; Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τούτου εἶναι ἀπλὴ τῆς λογικῆς ἐργασία. Ἐὰν ἐν τοῖς μοναρχικαῖς πολιτεύμασιν ὁ μονάρχης ἔχη καὶ αὐτὸς ὀδηγούς, οἱ δὲ κόλακας διανέμουσι τὰ ἀξιώματα, ἴτινος ἕνεκεν οἱ ἀνά πᾶσαν τὴν χώραν διασπαρμένοι ὀδηγοὶ τῶν ἀντιμοναρχικῶν ἔθνων νὰ μὴ ἔχωσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα; . . . Σύστημα εὐρὺ ἀποκεντρώσεως, τὸ ὅποσον ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ ὁποίου ἢ λειτουργία ἔπρεπε μᾶλλον νὰ κανονισθῇ ἢ νὰ χαρακτηριζῆται ὡς στίγμα τῆς ἐλευθερίας» (Αὐτ. σελ. 181 σημ. 2).

κοινότητες ἐπιμελοῦνται τῆς ἀποκέντρον διὰ τῆς ποικιλίας τῶν τόπων καὶ τῶν καιρῶν. Μόνον τοιαύτη ἔνωσις δύναται νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν πολιτικὴν μηχανὴν καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι θάττον ἢ βράδιον τὸ ἔθνος θὰ τὴν ἐπιχειρήσῃ.

Πρὸς τοιοῦτο σύστημα πρέπει νὰ κανονισθῇ ἡ μόρφωσις τῶν ὑπαλλήλων τοῦ κράτους. Ἐνῶ διὰ τοὺς ἀνωτέρους ἡ θεωρία πρέπει νὰ βαδίζῃ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πράξεως, διὰ τοὺς ὑποδεστέρους ἡ πράξις πρέπει νὰ βοηθῆται ὑπὸ τῆς θεωρίας. Κατὰ τοῦτο ἡ εἰς τρεῖς βαθμοὺς διαίρεσις τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους ἐκπαιδεύσεως προσαρμόζεται πληρέστατα καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ὑπαλλήλων. Παρ' ἐκάστω μὲν Ἑλληνικῷ σχολεῖω δύναται νὰ δημιουργηθῇ σχολεῖον τῆς ἀπλουστέρας διοικήσεως, παρ' ἐκάστω δὲ Γυμνασίω εὐρύτερον ἐπὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων ἐκπαιδευτήριον, ἐν δὲ τῷ Πανεπιστημίῳ ἀνωτάτῃ τῆς διοικητικῆς καθόλου ἐπιστήμης σχολή.

Καὶ τὸ μὲν πολίτευμα τοῦ ἔθνους, ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως τῶν τριῶν τούτων τῆς ἐκπαιδεύσεως βαθμῶν, θέλει ἐν ὅλοις ἀποτελεῖ πάντοτε τὴν κυρίαν τῆς διδασκαλίας βάσιν. Εἶναι μέγα λάθος νὰ ἀφίνηται τὸ πολίτευμα ὡς ἀρχαιολογικὸν μάθημα εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς.—Τὸ δὲ δημοτικὸν δίκαιον εἶναι ἡ πρώτη βᾶσις τοῦ διοικητικοῦ.—Ἡ δὲ ἀστυνομία τῶν δήμων, τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ κράτους ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρον καὶ περισπούδαστον θέμα μελέτης.—Ἡ δὲ φορολογία δὲν πρέπει νὰ εἶναι τέχνη ἀπόκρυφος διὰ τοὺς μεγάλους πληθυσμούς, οἵτινες πρέπει νὰ γνωρίζωσι τὰς διαφόρους μεθόδους, δι' ὧν οἱ ἰδρωῖτες τοῦ λαοῦ διατίθενται.—Ἡ δὲ ἐπιστήμη τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς ἔπρεπε νὰ μεταδίδῃ τὴν λάμπιν αὐτῆς ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς ἐπικρατείας καὶ ὁμῶς ἐνῶ ὑπάρχουσιν ἀφθονα ἐν τῷ ἱατρικῷ ἡμῶν σώματι στοιχεῖα διδασκαλίας, ἐγκαταλείπονται ταῦτα ἄχρηστα εἰς τὴν κοινὴν τῆς θεραπευτικῆς πρακτικῆν.—Ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία, ἡ ἐπιστήμη αὕτη τῶν κατ' ἐξοχὴν κοινωνικῶν συμφερόντων, ἡ εἰσερχομένη καὶ ἐν τῇ καλύβῃ τοῦ πτωχοῦ καὶ ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ πλουσίου, ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ ἐφόδιον παν-

τὸς δημοσίου ὑπαλλήλου, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ διοικήσις δὲν εἶναι τί ἀφηρημένον, ἀλλὰ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων θεραπαινίς. — Ἡ δασονομία, ἡ ἀγρονομία, ἡ ἐν γένει ὁδοποιικὴ ἀποτελοῦσι ἰδιαιτέρους ἐν τῇ τῶν ὑπαλλήλων ἐκπαιδεύσει κλάδους. Ἄλλ' εἶναι πρόδηλον, ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ μελέτῃ δὲν δύναμαι νὰ εἰσέλθω εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς προτεινομένης τῶν ὑπαλλήλων ἐκπαιδεύσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως τὴν ἀνωτάτην ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διοικητικὴν σχολήν, συζητεῖται ἂν εἶναι αὕτη προτιμωτέρα τῆς ὑπαρχούσης νῦν παρ' ἡμῖν ἐν τῇ Νομικῇ συγχωνεύσεως. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ σύστημα τῆς τῆς τῆς ἐνώσεως τῶν ἐν γένει διοικητικῶν σπουδῶν μετὰ τῶν εἰδικωτέρων νομικῶν παρέχει εἰς τοὺς δικαστὰς καὶ τοὺς διοικητὰς τῆς Πρωσίας διακεκριμένην θέσιν μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὁμοτέχνων. Ὑποθέτω ὅμως, ὅτι δύναται νὰ ἀνταλλαχθῇ ἡ ὑπερβολικὴ εἰδικότης νομικῶν τινῶν μαθημάτων διὰ τινος εὐρυτάτης νομικῆς ἐγκυκλοπαιδείας εἰς χρῆσιν τῆς ἀνωτάτης τοῦ ἔθνους διοικητικῆς σχολῆς.

Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἠδύναντο νὰ καλλιεργηθῶσι ἐν αὐτῇ μετ' ἄκρας ἀποτελεσματικότητος παρὰ τῇ Πολιτικῇ Οἰκονομία, Δημοσιονομία καὶ Καταστατικῇ, παρὰ τῷ Συνταγματικῷ καὶ Ἀλληλεθνεῖ Δικαίῳ, παρὰ τῷ Διοικητικῷ Δικαίῳ, οἱ ἐπόμενοι κυριώτατοι κλάδοι γνώσεων, τῶν ὁποίων ἡ πολιτικὴ σημασία ἀδιαλείπτως εὐρύνεται. 1) Ἐθνολογικὴ γεωγραφία διὰ πάσης πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν πλείοτερον ἐνδιαφερόντων τὸ ἔθνος θεμάτων. 2) Διπλωματικὴ ἐπιστήμη, ἐν τῇ ὁποία δὲν ἐξέχει τόσον ἡ τέχνη τῶν διαπραγματεύσεων καὶ ἡ ἐν αὐτῷ προστασία τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ὅσον ἡ παρακολούθησις τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προόδων, διὰ τὰς ὁποίας ἕκαστον ἔθνος ἔπρεπε νὰ σχηματίσῃ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν διπλωματικῶν καὶ προξενικῶν αὐτοῦ ὑπαλλήλων τόσους προσκόπους ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. 3) Ἡ δασονομία, ἀγρονομία, μεταλλειονομία, ἡ γεωργικὴ, βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἀνάπτυξις ἀποτελοῦσιν

ἰδιαίτερα θέματα ἐθνικῶν μελετῶν μεγάλου οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ διαφέροντος.

Μετὰ τὴν μόρφωσιν ὅμως τῶν ὑποψηφίων τῆς ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας τοῦ ἔθνους ὑπηρεσίας ἔρχεται ἡ σειρά τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν. Ὅτι ὁ συναγωνισμὸς εἶναι ἡ ἀσφαλεστέρα βάσις, οὐδεμία ἀμφιβολία. Ὅπως δὲ ἐν τοῖς ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσει διορισμοῖς τῶν κυβερνήσεων πολυμελεῖς ἐπιτροπαὶ παρέχουσι πλείονας ἐγγυήσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν διορισμῶν, τοὺς ὁποίους ἡ ἀπόκεντρος τῆς πολιτείας δύναμις διεκδικεῖ ὑπὲρ τῶν δήμων, τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, δύναται νὰ ὑπάρξῃσιν τοιοῦτοι ἐκλογικοὶ σύλλογοι.

Ἀκούω ψυθιρισμοὺς τινὰς «Μεταρρυθμίσεις, Μεταρρυθμίσεις...!» Τῇ ἀληθείᾳ δὲν γνωρίζω καταλληλοτέραν μέθοδον, ἵνα μὴ ἀκούωνται οἱ ἀπαίσιοι «Ἐπαναστάσεις, Ἐπαναστάσεις...».

ΠΕΡΙ

ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ.

Ὅσον τὸ ἀνθρώπινον γένος προσεγγίζει εἰς τὴν ἀρχαιότεραν αὐτοῦ ἐποχὴν, τόσον ἕκαστον ἄτομον ἀσχολεῖται εἰς πλείονα ἔργα. Μόνον ἀφ' ἧς ἡ κοινωνία εἰσέλθῃ εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐπομένης περιόδου, ἀνακαλύπτεται, ὅτι μετὰ τῆς διαιρέσεως τῶν ἔργων καὶ ἡ πρόοδος αὐτῆ ἐπιτείνεται. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ναυσικὰ ἐπλυνε τὰ φορέματα τῆς οἰκογενείας· ἐνῶ δὲ ἡ Πηνελόπη εἰργάζετο τὴν ὑφαντικὴν, οὐδὲν ἐκώλυε τὸν Ὀδυσσεά, ἵνα ἡ συγχρόνως καὶ βασιλεὺς καὶ ξυλουργός— Ὅταν μάλιστα οὗτος ὁμιλῇ πρὸς τὴν μὴ ἀναγνωρίζουσαν αὐτὸν σύζυγόν του, ἡ ξυλουργικὴ ἀντὶ τῆς βασιλείας ἔρχεται εἰς ἐπικουρίαν του, διότι ἐνθυμίζει τὴν ἐκ φυτευμένου δένδρου τεχνουργηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ κλίνην αὐτοῦ

δ' ἐγὼ κάμον, οὐδέ τις ἄλλος» (Ὀδυσ. Ψ. 489). Καθὼς δὲ ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος (8. 137), «ἔσαν δὲ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασι, οὐ μόνον ὁ δῆμος· ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλέως (τῆς Μακεδονίας) αὐτὴ τὰ σιτία ἔπεσσαν».

Ἐκαστος δύναται ἐντεῦθεν νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἐν τοιαύτῃ ἐποχῇ μικρὰν τῶν ἔργων διαίρεσιν. Κατὰ τὸ 1797 εὐρίσκοντο ἐτι ἐπὶ τῆς ὀρεινῆς Σκωτίας χωρικαὶ οἰκογένειαι, αἵτινες ἐκτὸς τῶν σιδηρῶν ἐργαλείων τῶν παρῆγον μόναι τὰ λοιπὰ τῆς ζωῆς αὐτῶν ἐφόδια. Τοιαῦτα φαινόμενα δὲν ἦσαν ἀσυνήθη ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς χωρικῇ Ἀνατολῇ μέχρι πρὸ πάντων ὀλίγων ἐτῶν. Ὅταν δὲ βλέπω ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς ἡμετέρας πρωτευούσης ἄνδρας ἀκμαίους, πωλοῦντας τρωγάλια εἰς τοὺς παῖδας, ἐνῶ συνῆλικιῶται τούτων ἤρχισαν ἀπὸ τινος χρόνου νὰ συνωθοῦνται καὶ παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς βιομηχανικοῖς καταστήμασι τῆς νεωτέρας περιόδου, πείθομαι, ὅτι πολλάκις συνάπτονται αἱ μᾶλλον ἀντίθετοι ἐποχαί, διότι δὲν εἶναι μόνον ἡ ἔλλειψις τῆς διαίρεσεως τῶν ἔργων ἀλλὰ καὶ ἡ κακὴ διαίρεσις αὐτῶν γνώρισμα ἐποχῆς καθυστερούσης. Δὲν παίζουσι δὲ καὶ δὲν σιδηροφοροῦσιν οἱ ἄνδρες ἐν Ἀκαρνανίᾳ, εἰμὴ διότι ἐργάζονται αἱ γυναῖκες εἰς τοὺς ἀγρούς. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐν Ῥωσίᾳ πωλοῦσιν οἱ ἄνδρες εἰκόνας ἀγίων ἐν τοῖς δρόμοις, ἵνα οἱ παῖδες ἐκτελῶσι τὰ βαρύτερα ἔργα τῆς γῆς.

Ἐν γένει ἡ διαίρεσις τῶν ἔργων εἶναι ἰδιαιτέρον προσὸν τῆς πνευματικῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. Παρατηρήθησαν ὅμως ἔγνη τῆς ἀρχῆς ταύτης περιεργότατα καὶ ἐν τῇ κλίμακι τῶν ζώων, τὰ ὅποια, ὅσον μᾶλλον εἶναι προικισμένα διὰ νοήσεως, τόσον παριστῶσι βεβαιότερον καὶ τὸ φαινόμενον τῆς διαίρεσεως τῶν ἔργων αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Βιργίλιος ἐν τοῖς Γεωργικοῖς αὐτοῦ (4. 138) «μόνοι, λέγει, μεταξὺ τῶν ζώων αἱ μέλισσαι ἀνατρέφουσιν ἐν κοινῷ τὰ τέκνα των· ἔχουσι δὲ ὁμοῦ τὴν αὐτὴν πόλιν καὶ τὴν αὐτὴν κατοικίαν τὴν αὐτὴν πατρίδα καὶ τοὺς αὐτοὺς ἐφραστίους θεούς. Αἱ μὲν ἐπαγρυπνοῦσιν εἰς τὴν συντήρησιν τῆς ἐπι-

κρατείας καὶ ἐνεργοῦσιν ἐπιδρομὰς ἐκτὸς αὐτῆς· αἱ δὲ, περιοριζόμεναι ἐντὸς τῆς οἰκίας, θέτουσι τὰ θεμέλια τῶν ἐν αὐτῇ δωματίων διὰ τοῦ χυμοῦ, τὸν ὅποιον συναθροίζουσιν ἐκ τῶν δένδρων· αἱ δὲ ἀνατρέφουσιν τὰ νεογνά, τὰς ἐθνικὰς ἤτοι ἐλπίδας. Ἄλλαι τοποθετοῦσι τὸ μέλι, ἄλλαι φυλάττουσι τὰς εἰσόδους τῆς πόλεως καὶ ὡς σκοποὶ παρατηροῦσιν τὴν βροχὴν καὶ τὰ σύννεφα, ἔτοιμοι εἰς πᾶσαν περίστασιν νὰ βοηθήσωσι τὰς μετὰ κόπου καὶ βαρέος φορτίου ἐρχομένας».

Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι ἐν τῇ ἀνθρωπογενείᾳ ἡ δύναμις τῆς διαίρεσεως τῶν ἔργων εἶναι μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ τελειοποιήσιμος, ὥστε μεταβάλλεται εἰς κυριώτατον μοχλὸν τοῦ πολιτισμοῦ. Δύναται αὕτη νὰ μελετηθῇ ὑπὸ τρεῖς ἐπόψεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν εἶναι ἀτομικὴ, ἡ δὲ τοπικὴ, ἡ δὲ χρονικὴ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τελευταίαν, προξενεῖ ἐκπληξιν ὁ ἐπὶ τοῦ ὄλου βίου τῆς ἀνθρωπότητος παρατηρούμενος διαχωρισμὸς αὐτοῦ εἰς διάφορα τμήματα. Κυνηγετικὸς, ἀλιευτικὸς, νομαδικὸς, γεωργικὸς, ἐμπορικὸς, βιομηχανικὸς βίος εἶναι τόσαι φάσεις χρονικῆς διαίρεσεως τῶν ἔργων, μεγάλην ἐχούσης, ὡς ἀπὸ τινος εἰμαρμένης, τὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ὀριστικῆς ἐν τῷ μέλλοντι πάντοτε προόδου. Ὑπὸ μερικωτέραν ἐποψιν ὁ ἀνθρώπος, ὡς ἄτομον, διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς χρονικῆς ταύτης διαίρεσεως τῶν ἔργων εἰς βαθμὸν ἀξίον ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Ὑποθέσατε τὰς δυσκολίας τῆς φύσεως, ἂν ἐγεννᾶτο ὁ ἀνθρώπος γέρον. Πόση δύναμις τελειοποιήσεως κρύπτεται ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν ἡλικιῶν καὶ ἐν τῇ διαίρεσει τῶν ἔργων αὐτῶν! Ἐν τῇ κοινῇ πρακτικῇ ἡ ἀρχὴ τῆς χρονικῆς διαίρεσεως τῶν ἔργων ἀναφαίνεται ἐν τῇ διαμοιράσει τῶν ὥρων τῆς ἡμέρας. Τοιοῦτοτρόπως ἡ πρῶτα ἀνήκει εἰς τὸ γραφεῖον· ὑπάρχουσι ὦραι ἀναπαύσεως καὶ ὦραι τοῦ περιπάτου· τὸ δὲ ἐσπέρας ἀνήκει ἰδιαιτέρως εἰς τὴν οἰκιακὴν ζωὴν.

Ἡ δὲ τοπικὴ διαίρεσις τῶν ἔργων ἀναφαίνεται ἐν τῇ ποιικιλίᾳ, τὴν ὅποιαν ὁ Δημιουργὸς ἐνεχάραξεν ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ὡς ὄργανου παραγωγικοῦ ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἀνθρώπου. Οὗτος μὲν ὁ τόπος εἶναι μᾶλλον ποιμενικὸς,

εκεῖνος δὲ μᾶλλον γεωργικός. Ὁ μὲν ναυτικός, ὁ δὲ κυνηγετικός. Ὁ μὲν σιτοφόρος, ὁ δὲ οἰνοφόρος· ὁ μὲν παράγει τὰ δαῖνα ἢ δαῖνα προϊόντα, ὁ δὲ ἕτερα. Ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς τοπικῆς διαιρέσεως παρατηρεῖται καὶ κατὰ τὴν χειροτεχνικὴν βιομηχανίαν τῆς αὐτῆς χώρας. Οὕτως ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ὑφασματοποιία πέριξ τοῦ Leeds, ἡ φλανελοποιία ἐν Halifax, ἡ βαμβακουργία ἐν Manchester, ἡ χονδρὴ σιδηρικὴ ἐν Wales, ἡ μικρὰ σιδηρικὴ ἐν Birmingham, ἡ μαχαιροποιία ἐν Sheffield. Εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν χρεωστεῖται καὶ ἡ ἐν τῇ πόλει διαχώρισις τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν καταστημάτων, τῶν κατοικιῶν, τῶν ἀγορῶν κλπ.

Ἡ ἀτομικὴ διαίρεσις τῶν ἔργων ἀποτελεῖ τὴν μεγαλειτέραν ἐπίδρασιν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐν τῇ προόδῳ τῶν κοινωνιῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐν Ἀγγλίᾳ, τῷ κλασσικῷ τούτῳ τῆς διαιρέσεως τῶν ἔργων τόπῳ, ἡ μὲν ὥρολογοποιία ὑποδιαιρεῖται εἰς 402 ἰδιαιτέρους κλάδους, σιδηρουργὸς δὲ ἐν Birmingham, ἀσχολούμενος ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ζωῇ εἰς τὴν διὰ τῆς βίνης ἐργασίαν, ἀγνοεῖ τὴν κατασκευὴν ὀλοκλήρου κλειδῶν, καὶ κτηνοτρόφος περὶ τὰ ἐριοφόρα εἶναι ἀδέξιος ἐπὶ τῶν γαλακτοφόρων, ἡ αὐτὴ δὲ διάκρισις ἐπὶ τῶν νέων κτηνῶν, ἐπὶ τῶν μητέρων αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν παραγωγικῶν ζώων. Ἐν γένει ἡ διαίρεσις τῆς βιομηχανίας εἰς διαφόρους τάξεις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μεγάλης ταύτης ἀρχῆς τῆς διαιρέσεως τῶν ἔργων. Τοιοῦτοτρόπως ἡ βιομηχανικὴ Καταστατικὴ τῶν Παρισίων διακρίνει ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πλείονας τῶν 325 κλάδων βιομηχανίας, ἐξ ὧν 17 ἀποβλέπουσι τὴν τροφήν, 21 τὴν οἰκοδομικὴν, 32 τὴν ἐπιπλοποιίαν, 21 τὴν ἐνδυματοποιίαν, 36 τὴν νηματοποιίαν καὶ τὴν ὑφαντικὴν, 7 τὴν δερματοουργίαν, 14 τὴν ἀμαξοποιίαν, 33 τὴν χημικὴν καὶ κεραμικὴν, 35 τὴν χρυσοχοικὴν, 27 τὴν τυπογραφικὴν, 34 τὴν βιομηχανίαν τῶν συρμῶν καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἡ διαίρεσις τῶν ἔργων ἀποτελεῖ τὸν μεγαλειότερον τῶν νόμων, δι' ὧν ἡ Θεία Πρόνοια ἐπροίκισε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Πρὶν ἢ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἀνακαλύψη

αὐτὸν ὁ Σκῶτος θεμελιωτὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας Adam Smith, ὁ Ἀθηναῖος φιλόσοφος ἐν τῷ β' βιβλίῳ τῆς Πολιτείας του εἶναι ἤδη κατὰ βάθος ἐμπνευσμένος ὑπὸ τῆς εὐρύτητος τοῦ κοινωνικοῦ τούτου φαινομένου. «Ὅτι γεννᾷ, λέγει ὁ Σωκράτης, τὰς κοινωνίας εἶναι ἡ ἀδυναμία, ἐν ἣ διατελούμεν, ὅπως ἐπαρκῶμεν εἰς ἑαυτοὺς καὶ τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα ἀνάγκην πολλῶν πραγμάτων. Ἡ μήπως νομίζεις ἄλλην τῆς κοινωνίας τὴν ἀρχὴν; — Οὐχί, ἀπεκρίθη ὁ Ἀδείμαντος.

— Οὕτως ἅμα ἡ ἀνάγκη ἐβίασε τὸν ἀνθρώπον νὰ ἐνωθῆ μετ' ἄλλου ἀνθρώπου, ἡ κοινωνία συνέστη εὐθὺς πρὸς τὸν σκοπὸν ἀμοιβαίας βοήθειας. Δὲν εἶναι ἀληθές; — Βεβαίως.

— Ἀλλὰ δὲν δίδει τις, λέγει ὁ Σωκράτης, ὅ,τι ἔχει εἰς ἄλλον, ἵνα λάβῃ παρ' αὐτοῦ ὅ,τι δὲν ἔχει οὗτος· πάντοτε ἐλπίζει, ὅτι, δίδων, θὰ ὠφεληθῆ. — Ἀναμφιβόλως.

— Ἐλθὲ λοιπὸν νὰ οἰκοδομήσωμεν κατὰ διάνοιαν πόλιν τινα, ὧ Ἀδείμαντε. Αἱ ἀνάγκαι ἡμῶν θὰ τὴν σχηματίσωσι. Πρῶτῃ δὲ μεταξὺ αὐτῶν καὶ μεγίστη εἶναι ἡ τῆς τροφῆς παρασκευὴ τοῦ εἶναι τε καὶ ζῆν ἕνεκα. — Μάλιστα.

— Δευτέρα δὲ ἀνάγκη εἶναι ἡ τῆς οἰκίσεως, τρίτῃ δὲ ἡ τῆς ἐνδυμασίας καὶ οὕτω καθεξῆς. — Βεβαίως.

— Πῶς θὰ ἐπαρκέσῃ ἡ πόλις πρὸς τὰς ἀνάγκας ταύτας; Δὲν πρέπει ἄρά γε ὁ μὲν νὰ γείνη γεωργός, ὁ δὲ κτίστης, ὁ δὲ ὑφαντὴς, ἄλλος σκυτοτόμος καὶ ἄλλος περὶ τὸ σῶμα θεραπευτὴς; — Ἀναμφιβόλως.

— Πᾶσα λοιπὸν πόλις σύγκειται κατ' ἀνάγκην ἐκ τεσσάρων ἢ πέντε προσώπων. — Φαίνεται.

— Ἀλλὰ πῶς; Πρέπει ἄρά γε ἕκαστος τούτων νὰ καταστήσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ κοινόν, ἥτοι ὁ μὲν γεωργὸς π. χ. εἰς ὧν, νὰ κατασκευάζῃ τροφὰς διὰ τέσσαρας καὶ νὰ ἀναλίσκῃ πρὸς τοῦτο τετραπλάσιον χρόνον καὶ πόνον; Ἡ μήπως εἶναι προτιμώτερον, ἀδιαφορῶν ὁ γεωργὸς περὶ τῶν λοιπῶν, νὰ δαπανᾷ τὸ τέταρτον τῆς ἐργασίας του εἰς κατασκευὴν τῶν χρησίμων αὐτῷ τροφῶν, τὰ δὲ τρία ἕτερα τέταρτα, τὸ μὲν εἰς παρασκευὴν οἰκίας, τὰ δὲ εἰς παρασκευὴν

ηματιών και ὑποδημάτων; — Καὶ ὁ Ἀδείμαντος εἶπεν, νομίζω, ὡς Σώκρατες, ὅτι ἡ πρώτη μέθοδος εἶναι συμφερωτέρα.

— Βεβαίως, προσέθηκεν ὁ Σωκράτης, δὲν εκπλήττομαι ἐπὶ τῇ ἀπαντήσῃ σου· διότι ἀναλογίζομαι, ὅτι δὲν γεννώμεθα ὅλοι μετὰ τῶν αὐτῶν προτερημάτων· ἕκαστος ἔχει ἰδιαιτέρας κλίσεις. Ἡ μήπως δὲν φαίνεται σοι οὕτω; — Καὶ ἐγὼ οὕτω φρονῶ.

— Τί δέ; Ἄρα γε καλλίτερον θὰ ἦτο, εἴαν τις, εἰς ὧν, πολλὰς τέχνας ἐργάζετο, ἢ εἴαν μίαν; — Βεβαίως εἴαν μίαν.

— Ἀλλὰ νομίζω, ὅτι ἂν δὲν γείνη τι εἰς τὸν καιρὸν αὐτοῦ, ἀπόλλυται. — Φανερόν.

— Διότι τὸ ἔργον δὲν περιμένει τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ἐργάτου, ἀλλ' ὁ ἐργάτης πρέπει νὰ συμβιβάζεται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἔργου. — Ἐξ ἀνάγκης.

— Ἐκ τούτων ἔπεται, ὅτι πλείοτερα παράγονται πράγματα, καλλίτερον καὶ εὐκολώτερον, ὅταν ἕκαστος, ἀπηλλαγμένος ἐκ τῶν λοιπῶν φροντίδων, ἐνασχολεῖται εἰς ἔργον, πρὸς τὸ ὅποσον τὸν ὀδηγεῖ ἡ φυσικὴ του κλίσις καὶ ὁ καιρὸς. — Βεβαίως.

— Τοιοῦτοτρόπως, ὡς Ἀδείμαντε, ἀπαιτοῦνται ἡμῖν πλείονες τῶν τεσσάρων πολιτῶν διὰ τὰς προειρημένας χρείας· διότι εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ γεωργὸς δὲν πρέπει μόνος νὰ κατασκευάσῃ τὸ ἄροτρον του, εἴαν πρόκειται νὰ ἦναι τοῦτο καλόν, ἐπίσης τὴν ἀξίνην οὐδὲ τὰλλα ὄργανα αὐτοῦ. Ἐπίσης ὁ οἰκοδόμος, ὁ ὑφαντής, ὁ σκυτοτόμος. — Ἀληθῶς.

— Ἐντεῦθεν τέκτονες, σιδηρουργοὶ καὶ ἄλλοι τεχνῖται εἰσέρχονται εἰς τὴν μικρὰν ἡμῶν πόλιν καὶ μεγαλύνουσι αὐτήν. — Τῷ ὄντι.

— Ἄς μὴ λησμονήσωμεν δὲ τοὺς βουκόλους καὶ τοὺς ποιμένας, ἵνα ἔχωσιν οἱ γεωργοὶ τοὺς ἀροτῆρας βόας, οἱ οἰκοδόμοι τὰ ὑποζύγια, οἱ ὑφανταὶ δὲ καὶ οἱ σκυτοτόμοι τὰ ἔρια καὶ τὰ δέρματα. — Ὡς Σώκρατες, πόλις, περιέχουσα τόσον κόσμον, δὲν εἶναι πλέον μικρά.

— Καὶ ὅμως δὲν ἀρκεῖ. Εἶναι ἀδύνατον νὰ κτίσῃ τις πό-

λιν εἰς τοιοῦτον τόπον, ἐξ οὗ νὰ δύναται αὐτὴ νὰ πορίζηται ὅλων τῶν ἀναγκαίων. — Τὸ ἐννοῶ καὶ ἐγώ.

— Ἡ πόλις λοιπὸν ἡμῶν θὰ λάβῃ ἀνάγκην καὶ ἄλλων ἀνθρώπων, οἵτινες θὰ κομίσωσιν αὐτῇ ἐξ ἄλλων χωρῶν ὅ,τι εἰς αὐτὴν ἐλλείπει. — Μάλιστα.

— Ἀλλὰ θὰ ἐπιστρέψωσιν οὗτοι μετὰ κενῶν χειρῶν, εἴαν δὲν μεταφέρωσιν εἰς τὰς ξένας χώρας πράγματα ἀναγκαῖα εἰς ταύτας. Ἡ μήπως νομίζεις, ὅτι οἱ ξένοι δωροῦσι τὰ ἑαυτῶν; — Δὲν μοι φαίνεται.

— Δὲν πρέπει λοιπὸν ἕκαστος νὰ ἐργάζεται δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς συμπολίτας του· πρέπει νὰ ἐργάζεται καὶ διὰ τοὺς ξένους. — Ἀναπόφευκτον.

— Ἡ πόλις ἡμῶν θὰ χρειασθῇ λοιπὸν πλείονας γεωργούς καὶ πλείονας ἐργάτας. — Βεβαίως.

— Εἶναι οὕτως ἀναγκαῖοι καὶ οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες εἰσάγουσι καὶ ἐξάγουσι τὰ προϊόντα. Θὰ λάβωμεν λοιπὸν χρεῖαν καὶ τῶν ἐμπόρων ἢ ὄχι; — Ἀναποφεύκτως.

— Καὶ εἴαν μὲν ἡ ἐμπορία γίγνηται κατὰ θάλασσαν, θὰ χρειασθῶμεν καὶ πολλῶν ἄλλων ἐπιστημόνων τῆς περὶ τὴν θάλασσαν ἐργασίας. — Βεβαίως.

.... — Ἐάν δὲ ὁ γεωργὸς ἢ ἄλλος τεχνῖτης, μετακομίσας εἰς τὴν ἀγορὰν ὅ,τι πρὸς πώλησιν ἔχει, δὲν ἐπέτυχῃ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ καταναλωταὶ ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς πραγματείας του, θὰ ἀπολέσῃ εἰς μάτην τὸν καιρὸν του.

— Οὐχί, εἶπεν ὁ Ἀδείμαντος· διότι ἐν ταῖς ὀρθῶς οἰκουμέναις πόλεσιν ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἵτινες ἀναλαμβάνουσι τὴν διακονίαν ταύτην, οἱ ἀσθενέστεροι κατὰ τὸ σῶμα καὶ οἱ πρὸς ἄλλην ἐργασίαν ἀνίκανοι. Μένουσι δὲ οὗτοι ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἀνταλλάσσουσι πρὸς τοὺς δεομένους ἀντὶ ἀργυρίου τὰς πραγματείας καὶ ἀντὶ πραγματειῶν τὸ ἀργύριον.

— Ἄρα, προσέθηκεν ὁ Σωκράτης, ἔχει ἀνάγκην ἡ πόλις ἡμῶν καὶ καπήλων. Μήπως δὲν ὀνομάζομεν καπήλους μὲν τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ ἀγορᾷ πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας, ἐμπόρους δὲ τοὺς μεταξὺ ἐθνῶν πράττοντας τοῦτο; — Βεβαίως.

— Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλοι, νομίζω, διάκονοι, ὑπηρετοῦντες τὴν κοινωνίαν οὐχὶ διὰ τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ σώματος αὐτῶν. Πωλοῦντες δὲ οὗτοι τὴν χρεῖαν τῆς ἰσχύος αὐτῶν ἀντὶ μισθοῦ, καλοῦνται μισθωτοί. Ἀναγκαῖοι δὲ καὶ τοιοῦτοι. — Βεβαίως.

— Οὕτω λοιπὸν, ὦ Ἀδείμαντε, ἡ πόλις ἡμῶν ἠῤῥησε καὶ δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν ὡς πλήρη Σκεψώμεθα δὲ τίνα τρόπον διαιτήσονται οἱ οὕτω παρεσκευασμένοι»

Ὡραιότεραν ἀνάλυσιν τοῦ οἰκονομικοῦ φαινομένου τῆς διαιρέσεως τῶν ἔργων δὲν ἔχει νὰ δείξῃ ἡ κλασσικὴ ἀρχαιότης.

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΝΑΥΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1813 ΚΑΙ 1868.

Ἐν τῷ ὑπομνήματι, τὸ ὁποῖον ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ἀνέγνω κατὰ τὴν 6 Ἰανουαρίου 1803 ἐνώπιον τῆς ἐν Παρισίοις ἐταιρίας τῶν Παρατηρητῶν τοῦ ἀνθρώπου, περιέλαβεν πληροφορίας πολυτιμωτάτας ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ τῆς ἐποχῆς τοῦ ναυτικοῦ. Οἱ νησιῶται τοῦ ἡμετέρου ἀρχιπελάγους πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1769 περιωρίζοντο εἰς τὴν ἀκτοπλοῖαν τῶν νήσων αὐτῶν, μόλις δὲ διὰ τῶν ὀπωσοῦν μεγαλειτέρων αὐτῶν πλοίων ἐπεσκέπτοντο τὸν Εὐξεινον πόντον καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ὅταν ὁμοῦς ἢ μετὰ τὴν πανελθρίαν τῆς Πελοποννήσου ἐπελθοῦσα διασπορὰ τῶν κατοίκων αὐτῆς ἐπρομήθευσεν εἰς τὰς νήσους ταύτας νέους ἀποίκους τότε ἀπεδείχθη μίαν ἔτι φοράν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος ἢ προοδευτικῆ τῆς μεταναστεύσεως φύσις. «Ἡ νῆσος Ὑδρα, λέγει ὁ Κοραῆς, ὑπῆρξε ἐν τῶν ἀσύλων, εἰς τὸ ὁποῖον κατέφυγον πλείστοι τῶν

προγεγραμμένων Πελοποννησίων μετὰ τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν περιουσιῶν αὐτῶν, ὅσας ἠδυνήθησαν νὰ διασώσωσιν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Οἱ νέοι οὗτοι ἀποικοὶ, ἐλθόντες ἐκ χώρας, ἤτις παράγει τὰ πάντα, ἐπὶ βράχου, ὅστις μόλις παράγει θάμνους εὐτελεῖς, εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζήσωσι ἐκ τῆς μοναδικῆς τοῦ ἐμπορίου ἐνασχολήσεως, πρὸς τὴν ὁποίαν παρεῖχεν ἰσχυρὰν βοήθειαν ἢ περὶ τὴν ἀκτοπλοῖαν ἐπιτηδειότης τῶν ἰθαγενῶν. Πλουτίσαντες οὕτω οἱ Ὑδραῖοι ἐκ τῶν καταστροφῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐκ τοῦ ἐμπορίου τῶν νέων ἀποίκων, ἔσπευσαν ὅλοι νὰ κατασκευάσωσι μείζονα πλοῖα καὶ ἀπὸ τῆς ἀκτοπλοῖας νὰ βιβθῶσιν εἰς τοὺς μεγάλους πλοῦς. Οἱ νέοι λοιπὸν Ἀργοναῦται ἐφαίνοντο εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἰταλίας, τῆς Γαλλίας (τὴν ὁποίαν ἐπρομήθευον διὰ τῶν σίτων τῆς Ἀνατολῆς), τῆς Βαλτικῆς καὶ μέχρις ἀκόμῃ τῆς Ἀμερικῆς.»

Κατὰ τὴν περίοδον τῶν πολέμων τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῆς Γαλλίας εἶχε σχεδὸν ἐκμηδενισθῆ. Αὐστριακὸν δὲ, λέγει ὁ Germinus, ἀκόμῃ δὲν ὑπῆρχεν. Ὅλη τότε ἡ Μεσόγειος μετεβλήθη εἰς Ἑλληνικὴν θάλασσαν ὑπὸ δύο σημαίας, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν Ὀθωμανικὴν, χάρις εἰς τὸ ἐπὶ Σελίμ ἀναπτυχθῆν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταρρυθμιστικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἠνύνησε τὴν ναυτικὴν τῶν Ἑλλήνων βιομηχανίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν Ῥωσικὴν σημαίαν, τὴν ὁποίαν οἱ Ἑλληγες πρόξενοι τῆς Ῥωσσίας μετέδιδον εἰς τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῶν κατὰ τὰς γνωστάς ἰδέας τῆς ἐν Πετροπόλει πολιτικῆς.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπὸ τοῦ 1769 ναυτικῆς ταύτης ἐργασίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους κέκτηται διαυγέστατον φῶς ἐν τῷ ἐπομένῳ πίνακι, τὸν ὁποῖον κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος ὁ Rouqueville ἐδημοσίευσεν περὶ τοῦ ἐν ἔτει 1813 Ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ.

ΠΙΝΑΞ

τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ ἐν ἔτει 1843.

Νῆσοι καὶ λιμένες ἡπειρωτικοί, εἰς οὓς ἀνήκουσι τὰ πλοῖα	Ἀριθμὸς τῶν εἰς ἑκάστην νῆσον ἢ λιμένα ἀνηκόντων πλοίων	Ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν κατ'ἑκάστην νῆσον ἢ λιμένα	Ὀλικὸς ἀριθμὸς ναυτῶν κατ'ἑκάστην νῆσον ἢ λιμένα	Ὀλικ. ἀριθμ. κανονίων κατὰ νῆσον ἢ λιμένα
1 Ὑδρα	120	45 000	5 400	2 400
2 Σπέτζαι	60	19 000	2 700	900
3 Πόρος	4	600	120	24
4 Μύκωνος	22	3 300	440	132
5 Κύμη	25	4 500	450	100
6 Σκύρος	12	1 200	144	48
7 Σκόπελος	35	6 300	525	140
8 Νάξος	2	240	24	4
9 Κέα	7	560	84	14
10 Τήνος	11	880	132	44
11 Ἴος	1	150	16	2
12 Σίφνος	2	160	20	4
13 Θήρα	32	2 560	480	128
14 Ἄνδρος	40	2 800	400	80
15 Γαλαξειδίου	50	10 000	1 100	300
16 Ψαρά	60	3 300	440	132
17 Βάττικο	13	1 690	195	52
18 Λέρος	4	480	48	160
19 Ρόδος	2	900	160	40
20 Καστελόριζο	30	3 600	450	60
21 Χίος	6	1 200	90	24
22 Μιτιλήνη	2	280	24	4
23 Ἀἴγιος	15	3 900	300	90
24 Τρικέρι καὶ Βῶλος	12	2 160	216	48
25 Θεσσαλονίκη	4	720	60	8
26 Κρήνη	40	15 000	2 300	480
27 Αἴγιος	4	400	48	16
Ὅλον	615	153 580	37 526	5 878

Ἐὰν ἐκ τοῦ πίνακος τούτου ὑπολογίσωμεν ἰδιαιτέρως τοὺς πρώτους 15 λιμένας, οἵτινες περιλαμβάνονται ἐν τοῖς ἑστέροις τοῦ ἡμετέρου κράτους, καὶ ἐὰν συγκρίνωμεν τὸ ναυτικὸν τῆς χώρας ταύτης μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1843 καὶ 1868

(κατὰ τοὺς μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντας πίνακας τοῦ ἔτους τούτου), ἡ γλῶσσα τῶν ἀριθμῶν ἄγει εἰς συμπεράσματα μεγάλου διαφέροντος. Οὕτω μεταξὺ 1843 καὶ 1868 τὸ μὲν ὄλον τῶν πλοίων ἀναβαίνει ἀπὸ 423 εἰς 5 422 τὸ δὲ ὄλον τῶν τόνων » » 97 750 » 334 904 τὸ δὲ ὄλον τῶν ναυτῶν » » 12 035 » 31 299 Ἦτοι ἡ πρόοδος ἐπὶ μὲν τῶν πλοίων εἶναι σχεδὸν ὡς 1:13, ἐπὶ δὲ τῶν τόνων πλέον ἢ 3:10, ἐπὶ δὲ τῶν ναυτῶν πλέον ἢ 1:2 $\frac{1}{2}$.

Πρὸς τὸ οἰκονομικὸν τοῦτο φαινόμενον πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ ἰδιαιτέρως, ὅτι ἐνῶ ἀφ' ἐνός κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1868 ἐξ ναυτικῆς τοῦ 1843 νῆσοι (Σκύρος, Νάξος, Κέα, Τήνος, Ἴος, Σίφνος) παραλείπονται ὡς ἀσήμαντοι εἰς τὴν ναυτικὴν τοῦ τόπου βιομηχανίαν, ἀφ' ἑτέρου προσετέθησαν νέοι λιμένες εἴκοσι καὶ εἰς. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἀρχαῖοι ἐννέα λιμένες, Ὑδρας, Σπετζῶν, Πόρου, Μυκῶνου, Κύμης, Σκοπέλου, Θήρας, Ἄνδρου καὶ Γαλαξειδίου, κατὰ μὲν τὸ 1843 ἠριθμῶν πλοῖα 395, τόνους 94 560 καὶ ναύτας 11 615, κατὰ δὲ τὸ 1868 ἀριθμοῦσι πλοῖα 2 159, τόνους 129 087 καὶ ναύτας 12 570· ἐνῶ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον οἱ νέοι λιμένες ἀριθμοῦσι πλοῖα 3 263, τόνους 205 814 καὶ ναύτας 18 721. Ἡ ἐσοδεία λοιπὸν τῆς ἐλευθερίας ὑπῆρξεν ἀφθονος.

Ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς πολεμικῆς δυνάμεως τὸ ναυτικὸν τοῦ 1843 ἐνεκεν τῶν πειρατικῶν τῆς ἐποχῆς περιστάσεων δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς. Εἶναι ὁμως ἀξιοσημείωτος ἡ μεγάλη διαφορὰ τοῦ ὀπλισμοῦ τοῦ ἔθνους ἐν τοῖς χρόνοις τῆς δουλείας ἀπέναντι τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν χρόνων τῆς ἐλευθερίας. Ἐνῶ κατὰ τὸ 1843 τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικὸν ἠριθμεῖ ἐν ὄλῳ μὲν 5 878 κανόνια, κατὰ τὴν χώραν δὲ τοῦ ἡμετέρου κράτους 4 320, τὸ νῦν πολεμικὸν τῆς Ἑλλάδος ναυτικὸν μόλις κινεῖ 50!... Πῶς; Ἐλευθερία ἄοπλος! Ὅταν ὁ λαὸς κόσμος ὀπλιζέται, ἡ χριστιανικὴ πολιτικὴ «ὄστις σὲ βιάσει ἐπὶ τὴν δεξιάν, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην» (Ματθ. ἐ.) εἶναι κακὴ ὁδηγός. Ἐν τούτοις ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία ἀπέ-

δειξεν ἐν τῇ μεγάλῃ Δημοκρατίᾳ τῆς Ἀμερικῆς, ὅτι δὲν ὑπῆρχον στρατοὶ, δὲν ὑπῆρχον πολεμικὰ πλοῖα, ὄπλα καὶ ἐφόδια· ὑπῆρχεν ὁμως μία δύναμις, ἥτις ἐν ἀκαρεὶ ὤπλισε τὸν τόπον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὅταν αὕτη κατὰ τὸ 1865 ἐκινδύνευσεν. Τίς εἶναι ἡ δύναμις αὕτη; Ἐρωτήσατε τοὺς τυράννους τῆς γῆς· τὴν ἀγνοοῦσιν. Ἐρωτήσατε τοὺς ἐλευθέρους πολίτας· τὴν ἔχουσιν ἤδη εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὸ φρόνημα.

ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ ΤΗΣ ΓΗΣ ΕΝΩΣΙΣ.

Ἐχω ὑπ' ὄψιν τὸν τηλεγραφικὸν τῆς ἡμετέρας σφαίρας χάρτην, τὸν ὑπὸ τοῦ κ. William Huber δημοσιευθέντα ἐσχάτως. Προξενεῖ τῷ ὄντι αἰσθησὶν ἡ ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας συγκέντρωσις ὄλων τῶν διεθνῶν τηλεγραφικῶν γραμμῶν. Πέντε γραμμαὶ διευθύνονται εἰς Ἰρλανδίαν, ἵνα ἐνωθῶσι πρὸς τοὺς Ἀτλαντικὸς τηλεγράφους, ἐξ διασχίζουσι τὸν πορθμὸν τοῦ Calais καὶ ἕτεροι ὀκτώ τὴν ἀρκτικὴν θάλασσαν, ἵνα ἐνωθῶσι μετὰ τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας. Ἐκαστος νομίζει, ὅτι βλέπει ὀργανικὸν σῶμα, τοῦ ὁποῦ ἡ κυκλοφορία ὅσον προσεγγίζει τὸ κέντρον τόσον καθίσταται ζωηρότερα. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς τὸ Εὐρωπαϊκὸν κέντρον τοῦ κόσμου ἠλλαξεν διεύθυνσιν, μετατοπισθὲν ἐκ τῆς κλασικῆς γῆς εἰς τὴν Ἀγγλικήν. Ἀπαιτεῖται δὲ μεγάλη οἰκονομικὴ ἐπανάστασις ἐκ τοῦ μέρους τῆς μεγάλης Ἀσίας, ἵνα ἡ καθ' ἡμᾶς Εὐρώπη ἐπανακτήσῃ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἐν τῇ ἀνθρωπογενείᾳ θέσιν. Πρέπει οἱ ἄπειροι ἐκεῖνοι τῆς Ἑω λαοὶ νὰ πολιτισθῶσι κατὰ τὸ σύστημα τῶν Ἀμερικανικῶν, ἵνα ἐπέλθῃ τὸ ἀντιζύγιον τῶν αἰωνίων τῆς ἱστορίας μυστηρίων.

Μεταξὺ τῶν διεθνῶν τηλεγραφικῶν γραμμῶν αἱ ὑποβρυχιοὶ κέκτηνται τὸν χαρακτῆρα τοῦτον ζωηρότερον ἅμα καὶ ἀσφαλέστερον. Ἡ ἰδέα τῶν ὑποβρυχιῶν τηλεγράφων ἀρχε-

ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1839 τηλεγραφικῆς ἐνώσεως τῆς Calcuta διὰ τῆς κοίτης τῶν ἐκβολῶν τοῦ χωρίζοντος αὐτὴν ποταμοῦ. Κατὰ τὸ 1840 ὁ Wheatstone εἶχε προτείνει ὁμοίαν ἐνωσιν τοῦ πορθμοῦ τοῦ Calais, ἀλλ' ἡ ἰδέα ἐθεωρήθη τότε ὡς εὐτοπία καὶ μόνον μετὰ δέκα ἔτη ὁ Brett ἐπεχείρησε τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν ἔμεινε κατόπιν ἄφωνον· ἀλιεὺς δὲ, διηγεῖται ὁ κ. Huber, «ἀνασύρας τὸν κάλων ἐν τοῖς δικτύοις αὐτοῦ καὶ κόψας τεμάχιον, ἔφερον αὐτὰ θριαμβευτικῶς εἰς Boulogne, ἵνα δείξῃ τὸ παράδοξον τοῦτο προῖόν τῆς θαλάσσης εἰς τοὺς συμπολίτας του.» Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐν τούτοις ἡ ἐπιχειρήσις, ἐπαναληφθεῖσα, ἤνωσεν ἕκτοτε ὀριστικῶς τὴν Ἀγγλίαν μετὰ τῆς Ἡπείρου.

Ἡ ἰδέα τῆς τηλεγραφικῆς ἐνώσεως τῆς Ἀμερικῆς μετὰ τῆς Εὐρώπης εἶναι νεωτέρα δώδεκα ἤδη ὑποβρυχιῶν μικροτέρων γραμμῶν καὶ ὀφείλεται εἰς δύο μηχανικοὺς, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἦτο Ἀγγλὸς (C. N. Gishorne), ὁ δὲ Ἀμερικανὸς (Kyus Field). Ὁ πρῶτος ἐσχόπει, ἵνα, ἐνόμων ὑποβρυχιῶς τὴν Ἀμερικὴν μετὰ τῆς Νέας Γῆς, ἐκτελῆ τὴν ἀπὸ ταύτης μέχρι τῆς Ἰρλανδίας ὑπηρεσίαν διὰ ταχυτάτων ἀτμοκινήτων. Ἀλλ' ὁ Field ἀνέκραξε τότε «τίνος ἔνεκεν ὁμως νὰ μὴ διαπεράσῃ ὁ τηλεγραφικὸς κάλως ὀλόκληρον τὸν Ἀτλαντικόν;» Ἡ ἰδέα εἶχε τί ἐμπρηστικόν. Αἱ κατὰ τὸ 1854 ἀρξάμεναι συζητήσεις ἔθεσαν τῷ 1857 εἰς ἐνέργειαν δύο ἀτμοκίνητα τὸν Ἀγαμέμνονα (Ἀγγλικὸν) καὶ τὸν Niagara (Ἀμερικανικόν). Τὰ πλοῖα ταῦτα, φέροντα τὸν τηλεγραφικὸν κάλων, ἀνεχώρησαν, τὸ μὲν, ἐκ τῆς Νέας Γῆς, τὸ δὲ, ἐκ τῆς Ἰρλανδίας· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ Ὀκεανοῦ ἐπρόκειτο νὰ συνδέσῃ τὰ δύο τεμάχια τοῦ σύρματος αὐτῶν. Πολλάκις ὁ κάλως ἐκόπη μέχρις οὗ ἀπὸ διορθώσεως εἰς διορθωσιν ἐγκατελείφθη, πρὶν ἢ συνδεθῆ, εἰς βάθος 3 600 μέτρων. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἡ ἐπιχειρήσις ἠκολούθησε τὸ ἀντίθετον σύστημα. Ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ὁ Niagara, φορτωμένοι νέον κάλων, προσήγγισαν ἀλλήλοις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ὀκεανοῦ· τὸ σχέδιον ἦτο νὰ ρίπτωσι τὸ φορτίον των, πλέοντες ἀντιθέτως πρὸς τὴν ξηρὰν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς;

Μετὰ πρώτην ἀποτυχίαν, ὀφειλομένην εἰς φοβεράν τρικυμίαν, κατὰ τὸν Ἰούλιον 1858 ἐπανεληθήθη ἡ ἐργασία καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας τὴν 3|15 Αὐγούστου 1858 τὰ δύο πλοῖα προσορμίζονται. Τότε (λέγει ὁ κ. Huber), ἀπὸ τῆς μιᾶς ἠπείρου πρὸς τὴν ἑτέραν περὶ τὸ πρῶτον τηλεγράφημα — δ ὀ ξ α τ ῶ Θεῶ τῶ ὑ ψ ἰ σ τ ῶ ἐ ν ο ὐ ρ α ν ο ῖ ς, ε ἰ ρ ῆ ν η ἐ π ἰ τ ῆ ς γ ῆ ς, ἀ γ ά π η μ ε τ α ξ ὶ τ ῶ ν ἀ ν θ ῶ π ω ν.

Ἄλλ' ὁ κάλως μετ' ὀλίγον διεσπάρθη ὑπὸ τὸ ἴδιον βάρος. Παρῆλθον ἕκτοτε ἱκανὰ ἔτη μέχρις οὗ τὸ μέγα τοῦ αἰῶνος ἀτμοκίνητον ὁ Great-Eastern ἠτοιμάσθη κατὰ τὸ 1865 διὰ τὸ ἔργον. Οὕτως ἐρρίφθη νέος κάλως, διασπασθέντος δὲ καὶ τούτου, τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Great-Eastern, ῥίψας ἕτερον, ἔφερεν εἰς ὀριστικὸν πέρας τὴν ἐνώσιν καὶ ἀνέσυρε μάλιστα καὶ τὸν προηγουμένως ματαιωθέντα κάλω. Συνεστήθησαν λοιπὸν διὰ μιᾶς δύο τηλεγραφικαὶ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς ἐνώσεις, μέχρις οὗ τελευταῖον ὁ κάλως τοῦ 1865 διερράγη ἐκ νέου 568 μίλια πέραν τῆς Valentia εἰς βάθος 3 700 μέτρων, ἀπαιτοῦν δαπάνην 4 περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Ἐκτὸς τῆς διὰ τῆς Ἀγγλίας τηλεγραφικῆς ἐνώσεως τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τὸ 1869 ὁ Great-Eastern ἐχρησίμευσεν εἰς ἐνώσιν τῶν δύο ἠπείρων ἀπὸ Brest (Γαλλία) εἰς Boston. Τοιοῦτοτρόπως σήμερον δύο τηλεγραφικαὶ λειτουργοῦσι γραμμαὶ μεταξὺ Ἀμερικῆς καὶ Εὐρώπης. Ἐν τούτοις ἡ βιομηχανικὴ ἀνάγκη εἶναι τοιαύτη, ὥστε πρόκειται νὰ βίφθῃ καὶ ἕτερος κάλως ἀπὸ τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ Cornwall μέχρι τοῦ New-York. Ἡ ἰδέα τῆς ἐνώσεως τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῶν νήσων Bermudas καὶ διὰ τούτων μετὰ τῆς ἀρκτώας καὶ μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, ἐγκατελείφθη πρὸς τὸ παρὸν, διεδέχθη δὲ αὐτὴν ἑτέρα (1870) περὶ ἐνώσεως τῆς Σκωτίας μετὰ τῆς Ἀμερικῆς διὰ τοῦ μεσημβρινοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Γριλανδίας· αἱ μεσολαβοῦσαι δὲ νῆσοι Orkney καὶ Farøe παρεῖχον μεγάλην πρὸς τοῦτο εὐκολίαν. Ἀλλὰ μετὰ πρώτην ματαιωθείσαν ἀπόπειραν ἡ ἐπιχείρησις ἐγκατελείφθη· ἐσχηματίσθη

δὲ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος Σινο-Ἰαπωνικὴ ἑταιρεία πρὸς ἐνώσιν τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Κίνας μετὰ τῆς Εὐρώπης διὰ τῆς ἀρκτικωτέρας Ἀμερικῆς.

Ἀσφαλεστέρου μέλλοντος φαίνεται ἡ ἐπιχείρησις, ἥτις διὰ κεφαλαίου 35 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, καταρτισθέντος τὸν παρελθόντα Φεβρουάριον ἐν Λονδίῳ πρόκειται νὰ ἐνώσῃ τὴν Εὐρώπην μετὰ τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς διὰ τῆς Πορτογαλίας, τῶν νήσων τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Βρασιλίας Ἁγιος Χαράλαμπος. Μέχρι τῆς 31 10βρίου 1874 ἡ γραμμὴ αὕτη πρέπει νὰ συμπληρωθῇ· τὸ δὲ δικαίωμα τῆς μεταβιβάσεως ὠρίσθη εἰς 155 $\frac{1}{2}$ δρ. δι' εἴκοσι λέξεις.

Μέχρι τῆς ἐνώσεως τῆς Ἀμερικῆς ἡ Μεσόγειος θάλασσα ἀντέταξεν ἐπίμονον ἀντίστασιν κατὰ τῆς ἐνώσεως τῆς Εὐρώπης μετὰ τῆς Ἀφρικῆς. Τετράκις πρότερον τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα ἀπεπειράθη νὰ διασχίσῃ τηλεγραφικῶς τὰ ὕδατα τῆς Μεσογείου καὶ τετράκις ἀπέτυχεν. Τὸ πρῶτον μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας (διὰ Κρήτης), κατόπιν μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Αἰγύπτου, τῶ 1860 μεταξὺ Toulon καὶ Ἀλγερίας καὶ τέλος μεταξὺ Γενούης καὶ Ἀφρικῆς (διὰ τῆς Κορσικῆς καὶ τῆς Σικελίας). Ἐπὶ τέλους τῶ 1874 ὑποβρύχιος κατ' εὐθείαν τηλεγράφος συνέδεσε τὴν Μασσαλίαν μετὰ τῆς Ἀλγερίας, συμπληρωθείσης οὕτω ἑτέρας ἀτελοῦς κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἐνώσεως. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη ἠνοῦτο μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς διὰ δύο ὑποβρυχίων τηλεγραφικῶν γραμμῶν ἐπὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ μέχρις Ἀθηνῶν διὰ Κερκύρας.

Ἡ τηλεγραφικὴ ἐνώσις τῆς Εὐρώπης μετὰ τῆς ἀπωτέρω Ἀσίας διαιρεῖται εἰς δύο κλάδους, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἀρχόμενος ἐκ Falmouth τῆς Ἀγγλίας βυθίζεται μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Finistere, ἐκεῖθεν δὲ διευθύνεται πάλιν ὑποβρυχίως εἰς Λισσαβῶνα, Γιβραλτάρ καὶ Μελίτην, ἐν ἧ συναντᾶται μεθ' ἑτέρου ὑποβρυχίου τηλεγράφου τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Αἱ δύο αὗται τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ διευθύνονται ἐκ Μελίτης κατὰ

εὐθείαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν· ἀλλ' ἡ Ἀγγλικὴ προχωρεῖ πέραν τοῦ Ἴσθμοῦ τοῦ Σουέζ, διασχίζουσα δὲ, τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, διαπερᾶ τὸν Ὠκεανὸν καὶ καταλήγει εἰς Bombay, ἵνα ἐκ τῆς ἐτέρας ἄκρας τῆς Ἰνδικῆς (Madras) βυθισθῇ ἐκ νέου ἐν τῷ ὠκεανῷ καὶ φθάσῃ εἰς Hong kong. Ἡ μεγίστη αὕτη τῶν γραμμῶν φέρει ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ κ. Huber τὴν χρονολογίαν 1870, ἀνήκει δὲ εἰς ἑπτὰ ἠνωμένας ἐταιρίας, τῶν ὁποίων τὸ κεφάλαιον, εἰς 144 ἑκατομμύρια δραχμῶν ὑπολογιζόμενον, οὐδεμίαν κυβερνητικὴν ἀρωγὴν ἐπεζήτησε, παρέχει δὲ οὐσιωδέστατα κέρδη. Ἐνῶ ἡ δαπάνη τῆς μεταβιβάσεως 20 λέξεων εἰς Βομβάην ἀνέρχεται εἰς 112 δρ. μέχρι δὲ Hong Kong εἰς 222, κατὰ τὸ 1871 μετεβιβάσθησαν διὰ τῆς Ἰνδο-Εὐρωπαϊκῆς ταύτης γραμμῆς 33 000 τηλεγραφήματα. Οὕτως ἐάν ὑπὸ γενικωτέραν ἐποψίν ἀναλογισθῶμεν, λέγει ὁ κ. W. Huber, ὅτι ἀπαιτοῦνται 45 καὶ πλείονες ἔτι ἡμέραι διὰ τὴν μεταβίβασιν κοινῶν ἐπιστολῶν μέχρις Ἰνδίας καὶ πέραν αὐτῆς, ὁ τηλεγράφος μεταβιβάζει τὴν ἀλληλογραφίαν του ἐν δυσὶ τὸ βραδύτερον ἡμέραις. Ἡ διαφορὰ ἐπομένως εἶναι 43 ἡμέραι. Πολυπλασιάζοντες δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας πρὸς τὰ 33 000 τηλεγραφήματα, ἐξάγομεν ἐνιαύσιον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα κέρδος 40 αἰώνων! Ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην καὶ ἡ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς τηλεγραφία, συνισταμένη κατ' ἔτος εἰς 240 000 τηλεγραφήματα, παρέχει κέρδος χρόνου 65 αἰώνων! Τουτέστιν ἐπὶ τοῦ ὄλου εἰς ἓν ἔτος οἰκονομία δέκα χιλιάδων ἐτῶν!

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω μεγάλης ἀνατολικῆς γραμμῆς ἡ Ἀγγλία συνδέεται μετὰ τῆς Ἰνδίας καὶ δι' ἐτέρας, ἧτις, ἀναχωροῦσα ἐκ Cromer, διασχίζει τὴν Εὐρώπην (Βερολίνον, Κωνσταντινούπολιν) καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, βυθίζεται ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ καὶ φθάνει μέχρι Βομβάης. Ἡ γραμμὴ αὕτη δέχεται ἐν Bushire δύο ἐτέρας Εὐρωπαϊκὰς μετὰ τῆς ἀπωτέρω Ἀσίας ἐνώσεις, τουτέστι τὴν διερχομένην ἐκ Δανιμαρκίας, Βαρσοβίας, Ὀδησσοῦ, Εὐξείνου Πόντου καὶ τὴν ἀρκτικωτέραν διὰ Σουηδίας, Πετροπόλεως, Μόσχας, Τιφλίδος. Ἐκτὸς δὲ τῶν τηλεγραφικῶν τούτων γραμμῶν ὑφί-

σταται καὶ ἄλλη, ἧτις, ἀναχωροῦσα ἐκ Πετροπόλεως διέρχεται τὴν Σιβηρίαν, ἀκολουθεῖ τὸν ποταμὸν Ἀμούρ καὶ, βυθιζομένη εἰς τὸ Ἰαπωνικὸν πέλαγος, συνδέεται ἐν Hong-Kong μετὰ τῆς μεγάλης Ἰνδο-Εὐρωπαϊκῆς ἀρτηρίας.

Ἐν τούτοις μεταξὺ ὄλων τούτων τῶν τηλεγραφικῶν ἐνώσεων ἡ μείζων, ἡ συγκρινομένη ὑπὸ τοῦ κ. W. Huber πρὸς τὴν τομὴν τοῦ Ἴσθμοῦ τοῦ Σουέζ καὶ τὴν διάτρησιν τῶν Ἀλπεων, εἶναι ἡ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Αὐστραλίας γραμμὴ, ἧτις διατρέχει 35 852 χιλιομέτρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ 28 000 εἶναι ὑποβρύχιοι. Ὅταν τὸ ἔργον ἀπεπερατώθη, κατὰ τὴν 12|24 Νοεμβρίου 1872 οἱ συνέταιροι ἔδωσαν τὴν αὐτὴν ὥραν συμπόσια ἐν Λονδίῳ καὶ ἐν Ἀδελαΐδι (Αὐστραλία), τηλεγραφικὴ δὲ μηχανὴ συνέδεε τὰ προεδρικὰ ἀμφοτέρων θρονία. Ἐνῶ ἐν ἀρχῇ συγχαρητήριον πετὰ τηλεγράφημα ἐκ Λονδίνου εἰς Αὐστραλίαν, εἰς τὸ τέλος ἔρχεται ἀπάντησις, τελειόνοῦσα δι' ἐνὸς Huraah!

Ἐν γένει τὸ τηλεγραφικὸν σύμπλεγμα, παρατηρεῖ ὁ κ. Huber, ἀποτελεῖ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν τὸ νευρικὸν σύστημα τῆς ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ζωῆς. Ἡ σκέψις καὶ ἡ θέλησις ἐν ἀκαρεῖ δίδουσι τὴν κίνησιν εἰς τὰς πλέον μακρυσμένας χώρας καὶ μέχρι τῶν ἀντιπόδων ἀκόμη ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐγνώσθη. Διακόσιοι δέκα τρεῖς ὑποβρύχιοι τηλεγράφοι, κατὰ τὰ τελευταῖα ἐξ ἔτη συστηθέντες, ἔχουσι ἕκτασιν 80 000 χιλιομέτρων. Μόνοι δὲ αἱ ἐν τῇ Εὐρώπῃ τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ ὑπολογίζονται εἰς 270 000 χιλιομέτρα, καὶ ἔχουσι σύρματα 700 000 χιλιομέτρων, διπλασίας τουτέστι ἕκτασεως τῆς μεταξὺ γῆς καὶ σελήνης. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ τηλεγραφικὰ σύρματα τῆς γῆς ὁλοκλήρου, ὑπολογίζονται εἰς 2 000 000 χιλιομέτρα· συνδεόμενα δὲ πρὸς ἀλληλα, δύνανται νὰ περιτυλίξωσι πεντηκοντάκις τὴν ἡμετέραν σφαίραν.

Πάντα ταῦτα ἔχουσι τι ἀληθῶς καταπληκτικόν. Ἡ ἐπιστήμη λοιπὸν εἶναι μεγάλη, ὡς ὁ κόσμος!

ΚΑΤΑΣΤΑΛΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΕΜΠΟΔΙΟΝ.

Ἐάν κρίνωμεν ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου φαινομένων, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν» δὲν ἐρρέθη πρὸς μόνον τὸν ἄνθρωπον. Δὲν ὑπάρχει ὀργανικὸν ὄν, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ δύναται νὰ καλύψῃ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ἅμα ὑποτεθῆ, ὅτι δὲν τῷ παρεμβάλλεται ἔξωθεν πρόσκομμα. Ὑπελογίσθη π. χ. ὅτι ζευγὸς λαγιδέων ἠδύνατο εἰς τέσσαρα ἔτη νὰ καταλείψῃ πλέον τοῦ ἑκατομμυρίου ἀπογόνους, καὶ ὅτι ὁ ἀντακαῖος γεννᾷ κατ' ἔτος 3 ἑκατομμύρια ὠῶν. Ἐν γένει ὅσα πλείονες κίνδυνοι ἀπειλοῦσι τὸ ἄτομον, τόσα γονιμώτερον εἶναι τὸ γένος.

Ὁ νόμος οὗτος τῆς πολυπλασιάσεως τῶν ὀργανικῶν ὄντων, κοινὸς εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῆς ζωῆς, μελετώμενος ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου, ἠδύνατο νὰ τριπλασιάσῃ τὸ ἡμέτερον γένος εἰς 40 ἔτη, ὑποτιθεμένου, ἄνευ τινος παραδοξολογίας, ὅτι ἐκάστη οἰκογένεια κέκτηται ἕξ τέκνα. Ἐν Βρασιλίᾳ μητέρες εικοσαετείς μετὰ 8—10 τέκνων δὲν ἐκίνησαν τὴν ἐκπλήξιν, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθησαν οἱ περιηγηταὶ εἰς τὴν συνάντησιν γυναικὸς πενήτηκοντούτιδος, ἀριθμούσης ἐν τῇ ζωῇ 204 τέκνα, ἐγγόνους καὶ δισεγγόνους. Τοιοῦτοτρόπως χώρα, κατοικουμένη ὑπὸ ἑκατομμυρίου ἀνθρώπων, ἐπὶ τῇ βᾶσει 6 τέκνων κατ' οἰκογένειαν ἠδύνατο μετὰ 280 ἔτη νὰ κατακυριεύσῃ τὴν γῆν διὰ 2 187 000 000 ἀπογόνων! (ἀ τεσσαρακονταετία 3 ἑκατομ. β' 9, γ' 27, δ' 81, ε' 243, ς' 729 καὶ ζ' 2 187).

Παρὰ τὸν νόμον τοῦτον ἐργάζεται ἕτερος νόμος μετὰ τῆς αὐτῆς δραστηριότητος. Ἡ ζωὴ διατηρεῖται, δαπανωμένης ἐτέρας ζωῆς. Ὀλίγον ἐάν βαθύνῃ τις ἐν ταῖς παρατηρήσε-

σιν, θέλει πεισθῆ, ὅτι μεταξὺ τῶν ὀργανικῶν ὄντων ὑπάρχει καταπληκτικὸν τι σύστημα ἀλληλοφαγίας. Φυτὰ, ζῶα, ἄνθρωποι φιλονεικοῦσι σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ἡ Θεία Πρόνοια πρὸς ὅλα ἐδώρησε μετὰ γενναιότητος, ἐκθύμως πάντοτε ὑπὸ τῶν αἰώνων ὑμνηθείσης. Τὸ σύστημα τοῦτο, τῆς μεταξὺ τῶν ὀργανικῶν ὄντων ἀλληλοφαγίας ἀναλύεται ἐν τῇ χημικῇ γλῶσση εἰς ἀδιάλειπτον μετάβασιν τῆς ὕλης ἀπὸ μορφῆς εἰς μορφὴν. Καὶ δὲν εἶναι τὸ φυτὸν ἢ τὸ ζῶον ἀναγκαῖον, εἰμὴ ὡς μηχαναὶ τοιαύτης ἢ τοιαύτης μεταμορφώσεως.

Ποῖον εἶναι τὸ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν δύο τούτων νόμων κρυπτόμενον μυστήριον, οὐ δέδοται τῷ ἀνθρώπῳ νὰ ἐννοήσῃ· διότι τῇ ἀληθείᾳ ὀλιγωτέρα παραγωγὴ ἀφ' ἑνὸς καὶ μικροτέρα καταστροφὴ ἀφ' ἑτέρου ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ οὐχὶ παντάπασιν ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸν ἀπ' αἰῶνος ἀνθρωπίνον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι. Ἐν τούτοις, ἐάν, καθὼς ἔλεγεν ὁ Πλάτων, ἡ Γῆ εἶναι ζῶον, ἐν τῇ ἀπέειρω κοινωνίᾳ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμοίων του δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν τὰ ἐπ' αὐτῆς ὄντα ὡς τὸ κέντρον τοῦ κόσμου. Τοιοῦτοτρόπως καὶ σῶμα σύνηθες δημιουργεῖ καὶ καταστρέφει πολλὰ ἐπ' αὐτοῦ παράσιτα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὅλης οἰκονομίας αὐτοῦ.

Ἡ μελέτη τῆς λειτουργίας τῶν νόμων τούτων ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὠδήγησε τὸν Μάλλον εἰς τὴν ἐξῆς ἀνακάλυψιν· ὅτι ἐνῶ ἡ πολυπλασίασις τῶν ἀνθρώπων ἐνεργεῖται γεωμετρικῶς, ὡς οἱ ἀριθμοὶ 1, 2, 4, 8, 16, 32, τὰ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν ἐφόδια αὐξάνουσιν ἀριθμητικῶς, ὡς 1, 2, 3, 4, 5, 6. Ἡ ἔλξις τῶν γενῶν πρὸς ἀλληλα δὲν ὑπολογίζει μετὰ πολλῆς ἀκρίβειας τὰ δεύτερα καὶ τρίτα ἀποτελέσματα. Ἡ δὲ ἐπιθυμία τῆς ἀποκτήσεως τέκνων προθύμως ὑποβάλλει τοὺς γονεῖς εἰς θυσίαν ἀναλόγου μέρους τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν. Ὅτι ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς ἀποκτήσεως ἕξ τέκνων τὸ εἰσόδημα τῆς οἰκογενείας ἐν τῇ κοινῇ πρακτικῇ δὲν ἐξαπλασιάζεται, δὲν ἔχει ἀνάγκην μεγάλων ἀποδείξεων. Οὐδὲ εἶναι δυνατὸν ἢ παραγωγὴ τῶν ἐφοδίων

της ζωής να ακολουθήση τὴν πρόοδον τῆς τοῦ πληθυσμοῦ ἀναπτύξεως. Ἡ γεωργία βεβαίως ἔδειξεν μεγάλας προσόδους καὶ ἐπιδέχεται μειζόνων ἔτι· ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχικῇ ὑποθέσει, ὅτι χώρα κατοικουμένη ὑπὸ ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἡδύνατο μετὰ 280 ἔτη νὰ παράξῃ 2 187 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, ἀμφιβάλλω πολὺ, ἂν ἡ Ἑλλάς π. χ. ἡδύνατο νὰ θρέψῃ τοιοῦτον πληθυσμόν. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν ἡ ἔλλειψις τῶν μέσων τῆς ζωῆς εἶναι τὸ κυριώτατον ἐμπόδιον τῆς ὑπερπλεονάσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πληθυσμοῦ. Ὁ Μάλθος τὸ ὠνόμασεν ἐμπόδιον θετικόν (positive check), ἐνεργεῖ δὲ κατασταλτικῶς διὰ τῆς μεθόδου τῆς καταστροφῆς, διότι κατὰ τὸν Sismondi ἡ Γῆ καταπίνει τὰ τέκνα τῆς, ὅταν δὲν δύναται νὰ τὰ θρέψῃ. Τοιουτοτρόπως «ἄνθρωπος, λέγει ὁ Μάλθος, γεννώμενος ἐν κόσμῳ ἤδη κατελιημμένῳ, εἴαν ἡ μὲν οἰκογένεια αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ τὸν θρέψῃ, ἡ δὲ κοινωνία νὰ τὸν μεταχειρισθῇ, οὐδὲν ἔχει δικαίωμα ἵνα λάβῃ μέρος οἰονδήποτε ἐκ τῶν μέσων τῆς γενικῆς συντηρήσεως καὶ εἶναι πράγματι ἄχθος ἀρούρης. Ἡ φύσις τῷ λέγει τότε—πήγαινε—καὶ δὲν βραδύνει νὰ ἐκτελέσῃ μόνη τὴν ἀπόφασίν τῆς ταύτην!»

Ἐν ἐποχαῖς σιτοδείας ἡ ἀλήθεια αὕτη περιβάλλεται φοβερὰ χρώματα. Κατὰ τὸ 1680 ἡ πείνα ἤρπασε τόσας οἰκογενείας ἐν Σκωτίᾳ, ὥστε τόπος, καλῶς κατοικημένος πρότερον, δὲν περιεῖχε πλέον ἐντὸς περιφερείας ἐξ μιλίων ἐστίαν καπνίζουσαν. Ἐν Montquibitter ἐκ 16 οἰκογενειῶν, αἵτινες ἔζων ἐπὶ τινος ἐπαύλεως, αἱ 13 ἔσβυσαν· ἀλλαγῶν δὲ ἐπὶ 169 ἀτόμων τρεῖς μόνον ἐπέζησαν οἰκογένειαι. Δὲν ἀπαιτεῖται ὅμως τοιαύτη μάλιστα εἰς ἀπόδειξιν τοῦ κατασταλτικοῦ ἐν τῷ πληθυσμῷ ἐμποδίου, διότι ὑπελογίσθη ἐν Παρισίοις 1743—1763, ὅτι, ὅποταν μὲν ὁ σῖτος ἐπωλεῖτο ἀντὶ 14 livres 18 sous, ἀπέθνησκον κατὰ μέσον ὄρον 16859, ὅποταν δὲ ἐπωλεῖτο 19 livres 1 sou, ἀπέθνησκον 20 895. Ὅταν ἡ δύσκολος ζωὴ μεταπίπτει εἰς τὴν ἀθλιότητα, τὸ κατασταλτικὸν τοῦ πληθυσμοῦ ἐμπόδιον ἐνεργεῖ διὰ τῆς κακῆς διαειρητικῆς μετὰ τσσαύτης σταθερότητος, ὥστε καὶ ἄνευ ἐκ-

τάκτων συμφορῶν ἢ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐφοδίων αὐτῶν ἰσορροπία ταχέως ἐπέρχεται. Ἡ νοσηρὰ κατοικία, ἡ ἐλλειπὴς ἢ κακὴ τροφή εἶναι τότε τὰ πρῶτα συμπτώματα, ἵνα θείρῃ ὁ θάνατος μᾶλλον τὴν πτωχίαν. Διότι παρατηρήθη ἐν Παρισίοις, ὅτι, ὅπου μὲν τὸ ἐνιαύσιον κατὰ μέσον ὄρον ἐνοίκιον ἀνέβαινε (1822-1826) εἰς 605 φρ. κατ' ἔτος, ὁ θάνατος ἐλογίζετο 1 ἐπὶ 71 κατοίκων· ὅπου δὲ τὸ ἐνοίκιον ἀνέβαινε εἰς 148 φρ. ὁ θάνατος ἤρπαζεν 1 ἐπὶ 44 κατοίκων! Ἡ νηπιακὴ ἡλικία εἶναι πλείοτερον ἐκτεθειμένη εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ κατασταλτικοῦ ἐμποδίου. Ἡ περιποίησης τῶν μικρῶν φυτῶν ἀπαιτεῖ μείζονα τοῦ κηπουροῦ ἐνασχόλησιν. Ὅταν οὗτος στερῆται τῶν ἀναγκαίων, πρῶτα ἐρημοῦνται τὰ φυτῶρια αὐτοῦ.

Ἐν γένει ἡ βαρεῖα καὶ κινδυνώδης ἐργασία, ἡ αὐστηρότης τῶν ὥρων τοῦ ἔτους καὶ τῶν κλιματικῶν λόγων, ἡ προχωροῦσα ἡλικία, ἡ ἀσθένεια, ἡ ἐπιδημία εἶναι φαινόμενα παγκοσμίου ἀνάγκης, ἐνεργούσης κατασταλτικῶς ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πληθυσμοῦ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς π. χ. τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ πανώλης ἀφῆρσεν τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ Πρωσσικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ἡ ἐπὶ τῶν μεγάλων τούτων καταστροφῶν ἐπιρροὴ τοῦ προαγομένου πολιτισμοῦ. Τοιουτοτρόπως ὅσῳ διαδίδονται αἱ ἀρχαὶ τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς, τόσῳ ἡ ἔκτασις τῶν ἐπιδημιῶν καὶ τῶν λοιπῶν κινδύνων μετριάζεται, ἵνα τελευταῖον ἀναπτυχθῇ ὁ μέσος ὄρος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἀποτελῇ τὸ αἰσθητὸν συμπέρασμα τῆς ὅλης κοινωνικῆς προόδου. Ἐνῶ δὲ ἡ σιτοδεία καὶ ἡ ἀρπαγὴ καταστρέφει μυριάδας τῶν ἀνθρώπων τοῦ θάσους, ἐνῶ ὁ πόλεμος πολλοὺς ἀχμαίους προώρως παραπέμπει εἰς τὸν ἄδην, ἡ προχωρημένη κοινωνία διὰ τῶν ἐμπόρων τῆς ἀποταμιεύει τὸ περίσσευμα τῶν εὐτυχῶν ἐτῶν εἰς χρῆσιν τῶν ἀτυχῶν καὶ ἡ κοινὴ συνείδησις σταματᾷ τὴν διάρκειαν τῶν ἐθνικῶν συμπλοκῶν, εἴαν δὲν κατορθώσῃ νὰ τὰς προλάβῃ.

Ἐκτὸς τοῦ κατασταλτικοῦ ἐν τῷ πληθυσμῷ ἐμποδίου,
ΕΤΟΣ ΑΨΥΑ. ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1873.

ὅπερ ὁ ἄνθρωπος ἔχει κοινὸν πρὸ τὰ λοιπὰ ὀργανικὰ ὄντα, καὶ τὸ ὅποσον δύναται μὲν νὰ μετριάσθῃ, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ ἐξαλειφθῇ παντελῶς, ἢ πνευματικὴ αὐτοῦ φύσις, ὑγιαίνουσα ἢ νοσοῦσα, ἀποτελεῖ ἕτερον ἐμπόδιον, τὸ ὅποσον ὁ Μάλθος ὠνόμασε π ρ ο λ η π τ ι κ ὸ ν (preventive check), καὶ τοῦ ὁποίου τὴν λειτουργίαν περιέγραψεν ὡς ἐξῆς ἐν τῷ περὶ πληθυσμοῦ Δοκιμίῳ του (Α'. 2). «Θεωρῶν ὁ ἄνθρωπος πέριξ ἑαυτοῦ, ταχέως προσηλόνει τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τῶν ἐν ταῖς πολυμελέσιν οἰκογενείαις φαινομένων. Συγκρίνων τὰ μέσα τῆς υπάρξεως αὐτοῦ, τὰ ὅποια δὲν ὑπερβαίνουν τὸ μέτρον τῶν ἀναγκῶν του, πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀτόμων (7 ἢ 8), μεθ' ὧν θέλει μοιρασθῆ τὸ εἰσόδημα αὐτοῦ, αἰσθάνεται εὐλογον φόβον, ὅτι δὲν θέλει δυνηθῆ νὰ συντηρήσῃ τὰ ὅποια θὰ γεννήσῃ τέκνα. Τοιοῦτο πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῶν ἀνησυχιῶν αὐτοῦ ἐν κοινωνίᾳ θεμελιουμένη ἐπὶ τῆς ἰσότητος, ἐὰν δύνανται τὰ ὑπάρξωσι τοιαῦτα. Ἐν τῇ νῦν δὲ καταστάσει ἄλλαι παρίστανται σκέψεις. — Ἐὰν κινδυνεύω νὰ ἀπολέσω τὴν κοινωνικὴν θέσιν μου καὶ νὰ ἐγκαταλείψω τὰς συνηθείας, αἵτινες μοὶ εἶναι προσφιλεῖς; Ὅποια ἐνασχόλησις, ἢ ὅποσον ἐπάγγελμα δύναμαι νὰ μετέλω; Δὲν θὰ ἀναγκασθῶ, ἄρα γε, νὰ ὑποβληθῶ εἰς δυσχερεστέραν ἐργασίαν ἢ νὰ ριφθῶ εἰς ἐπιχειρήσεις δυσκολωτέρας πλέον τοῦ ὅσον ἀπαιτεῖ ἢ παρούσα θέσις μου; Μήπως δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ χορηγήσω εἰς τὰ τέκνα μου τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἀνατροφῆς, τὰ ὅποια ἐγὼ ἀπῆλαυσα; Ἐὰν ἀποκτήσω πολλὰ τέκνα, θὰ δυνηθῶ ἄρα γε νὰ τὰ προφυλάξω ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν περιφρόνησιν, τὴν ὁποίαν αὕτη γεννᾷ; Μὴ τυχὸν ἀναγκασθῶ, οὐσιάζων τὴν ἀνεξαρτησίαν ἧτις με τιμᾷ, νὰ ἀποταθῶ, ὡς εἰς τελευταῖον καταφύγιον, εἰς τὴν ἀνεπαρκῆ βοήθειαν τῆς ἐλεημοσύνης; — Τοιαῦτα σκέψεις εἶναι ἱκαναὶ νὰ προλάβωσιν ἐν πάσῃ πολιτισμένῃ κοινωνίᾳ πολλὰς οἰκογενειακὰς ἀποκαταστάσεις, ἐμποδίζουσιν μέγαν ἀριθμὸν προώρων γάμων καὶ ἀντιτάσσονται οὕτω κατὰ τῆς φυσικῆς ὁρμῆς.

«Ἐὰν τὸ προληπτικὸν τοῦτο ἐμπόδιον δὲν γεννᾷ ἐλαττώματα, ἰδοὺ τὸ μικρότερον τῶν κακῶν τῆς ἀρχῆς τοῦ πληθυσμοῦ, διότι ὅπωςδῆποτε, περιορισμὸς ἐπιβαλλόμενος εἰς τὰς κλίσεις ἡμῶν καὶ πρὸ πάντων εἰς μίαν ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐξασχοῦσιν μείζονα ἐφ' ἡμῶν ἐπιρροήν, ἀναμφιβόλως προξενεῖ πρὸς καιρὸν δυσάρεστον αἰσθημα. Ἀλλὰ τὸ κακὸν τοῦτο εἶναι ἐλάχιστον, συγκρινόμενον πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δημιουργοῦνται ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐμποδίων, δι' ὧν σταματᾷ ἢ ἀνάπτουσι τοῦ πληθυσμοῦ. Εἶναι στέρησις τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τόσας ἄλλας στέρησεις, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλει ἢ ἐν ἡμῖν ἠθικὴ ἀρχή.

«Ἐὰν ὅμως ὁ περιορισμὸς οὗτος γεννᾷ τὸ ἐλάττωμα, τὰ δεινὰ ἐπακόλουθα εἶναι προφανῆ. Ἡ ἀκολασία τῶν ἡθῶν, ἐμποδίζουσα τὴν γέννησιν τῶν τέκνων, ἐξαχρειώνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἀφαιρεῖ τὴν ἀξίαν ταύτης. Προξενεῖ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἐξευτελίζει πλείοτερον ἐτι τὸν χαρακτῆρα τῶν γυναικῶν, ἀφαιρούσα ἐξ αὐτοῦ τὰ θελκτικώτερα προσόντα, τὰ ὅποια αποτελοῦσιν τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ φύσιν. Πρέπει δὲ νὰ προστεθῇ, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν δυστυχῶν προσώπων δὲν εἶναι ἄλλα ἔρμαιον πλειόνων δεινῶν καὶ βυθισμένα εἰς μείζονα ἀθλιότητα ἐκτὸς τῶν οἰκτρῶν ἐκείνων θυμάτων τῆς ἀκολασίας, ἐξ ὧν αἱ μεγάλαι πόλεις βρίθουσι.

«Ὅταν ἡ διαφθορὰ ἀποβαίνει γενικὴ, καταλαμβάνουσα ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, τότε ἀναποφεύκτως ἡ οἰκιακὴ εὐδαιμονία δηλητηριάζεται, οἱ ἐνοῦντες τοὺς συζύγους δεσμοὶ τῆς ἀγάπης χαλαροῦνται, καθὼς καὶ οἱ συνδέοντες τοὺς γονεῖς πρὸς τὰ ὅποια οὗτοι ἔφερον εἰς τὸν κόσμον τέκνα».

Ἐν τοιαύτῃ κοινωνικῇ περιόδῳ ἡ ἀνθρωπότης ἐλαττοῦται κατὰ τοσοῦτον ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν νόθων γεννήσεων καὶ τῶν κοινῶν γυναικῶν ἀναπτύσσεται. Ὅταν ὁ ἔρως ἐγκαταλείπει τὴν συζυγικὴν οἰκίαν, ἢ ἀγοραία Ἀφροδίτη συνεταιρίζεται πρὸς τὸν ποταπότερον ἐγωϊσμὸν ἵνα, βαθμηδὸν οὕτω ἀποξηρανθῇ τὸ οἰκογενειακὸν τῆς ζωῆς δένδρον. Ἡ δὲ δὸς

λοιπόν τῆς λογικῆς καὶ τοῦ πληθυσμοῦ συνταυτίζεται πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Ἐνώπιον τῆς ἀδυσωπῆτου ἀνάγκης τῶν μέσων τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς περαιτέρω τοῦ ἀνθρώπινου βίου τελειώσεως ὁ μῦθος τοῦ Προδίκου εἶναι πολυτιμώτατον ἐγκόλπιον. Ἡ Κακία καὶ ἡ Ἀρετὴ συναγωνίζονται τίς νὰ ὀδηγήσῃ τὸν νέον Ἡρακλέα. Πρέπει δὲ οὗτος νὰ ἦναι ὀπωσοῦν ἰσχυρὸς, ἵνα, προτιμῶν τὸν ἀνάντη δρόμον τῆς Ἀρετῆς, ἀναλάβῃ εὐτόλμως τὴν σημαίαν τῆς ἐγκρατείας. Τὸ moral restraint τοῦ Μάλθου δὲν ἔχει λοιπόν ἄλλην ἔννοιαν. Ἐνῶ δὲ ὁ γάμος ἀποτελεῖ τὸ αἰώνιον ἐργαστήριον αὐτοῦ, οἱ Πυρρωνισταὶ ἐρωτοῦσι τὸν γάμον «τὴν ἐστὶ ἐγκράτεια;» Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Πιλάτος ἠρώτα τὸν Ἰησοῦν «τί ἐστὶ ἀλήθεια!»

Οἱ Ἀγγλοὶ ὁμως ἔχουσιν ἓν λόγιον. Honni soit qui mal y pense.

ΔΑΝΕΙΑ

ΤΗΣ

ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ.

Εἶναι ἀξιοσημείωτον οικονομικὸν φαινόμενον, ὅτι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβέρνησις μέχρι τοῦ 1854 ἐπήρκεσεν εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῆς, χωρὶς νὰ ἀποταθῇ εἰς τὴν μεγάλην τῶν ἐθνῶν πίστιν. Ὁ Κριμαϊκὸς οὕτω πόλεμος εἰσήγαγεν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις τοὺς ἡμετέρους γείτονας εἰς τὸν νεώτερον τῆς Εὐρώπης βίον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ οικονομικὴ τῶν ἐθνικῶν δανείων πολιτικὴ ἀποτελεῖ ἀπανταχοῦ τὸ μᾶλλον περισπούδαστον θέμα.

Ἡ κυρία βᾶσις, ἐφ' ἧς τὰ Ὀθωμανικὰ δάνεια στηρίζονται, εἶναι ἡ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν δανειστῶν δι' ὑποθήκης διαφόρων κλάδων τοῦ δημοσίου εἰσοδήματος. Ἡ μέθοδος δὲν εἶναι ἀγνωστος παρ' ἡμῖν, διότι τὰ πλεῖστα τῶν Ἑλληνικῶν

δανείων στηρίζονται ἐπὶ τοῦ προσδιορισμοῦ δεδομένων δημοσίων πόρων εἰς πληρωμὴν αὐτῶν. Οἷον πρόσωπον παρέστησε παρ' ἡμῖν ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, τὸ αὐτὸ ἐν πολλοῖς παρέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορικὴ Τράπεζα, ἧτις παρέσχε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐν γένει τῶν οικονομικῶν τοῦ κράτους διαρρύθμισιν. Ἴνα μὴ καθυστερήσῃ δὲ ἡ σύγκρισις τῶν δύο χωρῶν πρὸς ἀλλήλας, ὅπως ἡ Ἑλλάς κατὰ τὸ 1833 ἐδανείσθη ἐπὶ τῇ ἐγγυήσει τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας, οὕτω καὶ ἡ Τουρκία ἐδανείσθη κατὰ τὸ 1855 ἐπὶ τῇ ἐγγυήσει τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας.

Ἐν γένει τὸ σύστημα τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν δανειστῶν δι' ὑποθηκῶν καὶ ἐνεχύρων ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ προσωπικὴ πίστις τῶν ἀτόμων ἢ τῶν ἐθνῶν δὲν εἶναι εἰσέτι ἀνεπτυγμένη. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης ἐνεχυριάζει ἕκαστος καὶ τὰ κοσμήματα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ταύτῃ κατάστασις δὲν εἶναι βεβαίως ἡ ποθουμένη οικονομικὴ ἄρμονία. Ἐξ ἅπαντος δὲ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν τῆς Εὐρώπης Χερσονήσον ἡ κανονικὴ τοῦ ἐθνικοῦ βίου ἀνάπτυξις ἀνήκει οὐσιωδῶς εἰς τὸ μέλλον.

Τὰ Ὀθωμανικὰ δάνεια δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο ἐννεασετῆς περιόδους. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην (1854—1862) συνωμολογήθησαν πέντε, ἀξίας φρ. 564 755 000, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν (1863—1871) ἐννέα, ἀξίας 2 999 145 394 φρ. ἦτοι τὸ ὅλον 3 563 900 394 φρ. Σοβαρώτατος τῇ ἀληθείᾳ ἀριθμὸς, ἐν τῷ ὁποίῳ δὲν περιλαμβάνονται 298 282 504 φρ. κινητὸν τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐπικρατείας χρέος.

— Α'. Περίοδος, τὴν ὁποίαν ἠνέωξε τὸ ἀπὸ 10 Ἰουνίου 1854 αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον, δυνάμει τοῦ ὁποίου συνωμολογήθη τῇ 14 Αὐγούστου 1854 τὸ ἀ) Ὀθωμανικὸν δάνειον εἰς 3 000 000 λιρ. στερλ. μετὰ τῶν ἐν Λονδίῳ Dent, Palmer Co ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν εἰσοδημάτων τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἰδιαίτερος τοῦ ἐξ 8 000 000 δρ. ἐτησίου φόρου τῆς Αἰγύπτου. Ἐξεδόθη δὲ εἰς ὁμολογίας 4000, 500, 100, 50 λιρ. στερλ. ἐπὶ ἐκπτώσει 20 τοῖς % καὶ τόκῳ 6 τοῖς %, πληρω-

τέω καθ' ἑξαμηνίαν. Χρεωλύσιον 4 τοῖς % δι' ἐνιαυσίων κλη-
ρώσεων θέλει ἐξοφλήσει τὸ δάνειον τοῦτο μέχρι τοῦ 1889.
Παρατηρητέον ἐν γένει, ὅτι ἡ χρεωλυτικὴ μέθοδος ἀποτελεῖ
τὸν κανόνα ἐπὶ τῆς ἐξοφλήσεως τῶν Ὀθωμανικῶν δανείων, ἢ
μακροτέρα τῶν ὁποίων προθεσμίαι συμπίπτει ἐπὶ τοῦ ἐν ἔτει
1870 μεγάλου δανείου τῶν 792 000 000 φρ. κατὰ τὸ ἔτος
1960. β') διὰ τῶν ἐν Παρισίοις Rothschild (1855) λίρ.
στερλ. 4 808 000 ἐπὶ τόκῳ 4 τοῖς % καὶ τῇ ἐγγυήσει τῆς
Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἔνεκεν τῆς ὁποίας αἱ ὁμολογίαι
ἐξεδόθησαν εἰς ὑπερτίμησιν 102 % γ') διὰ τῶν ἐν Λον-
δίνῳ Bent, Palmer (1858) 5 000 000 λίρ. στερλ. ἐπὶ τόκῳ
6 τοῖς %, ἐκπτώσει 17 $\frac{1}{4}$ τοῖς % καὶ ὑποθήκῃ τοῦ τελω-
νείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. δ') διὰ τοῦ ἐν Παρισίοις I.
Mirès (1860) 50 000 000 φρ. ἐπὶ τόκῳ 6 τοῖς %, ἐκπτώσει
188 φρ. κατὰ πᾶσαν ὁμολογίαν (500 φρ.) καὶ ὑποθήκῃ τῶν
τελωνιακῶν καὶ ἄλλων τοῦ κράτους εἰσοδημάτων. ε') διὰ
τῆς Ὀθωμανικῆς τραπέζης καὶ τῶν ἐν Λονδίνῳ Glyn, Mills
(1862) 200 000 000 φρ. ἐπὶ τόκῳ 6 τοῖς %, ἐκπτώσει 32
τοῖς % καὶ ὑποθήκῃ τῶν ἐκ τοῦ ἄλατος καὶ καπνοῦ πόρων.

— Β'. Περίοδος. α') 150 000 000 φρ. (1863) διὰ τῆς
Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορικῆς Τραπέζης, ἐν Λονδίνῳ καὶ ἐν
Παρισίοις, ἐπὶ τόκῳ 6 τοῖς %, ἐκπτώσει 140 φρ. κατὰ
πᾶσαν ὁμολογίαν (500 φρ.) καὶ ὑποθήκῃ διαφόρων ἐμ-
μέσων φόρων. β') 50 000 000 φρ. (1864) διὰ τῆς αὐ-
τῆς τραπέζης, ἐπὶ τῷ αὐτῷ τόκῳ καὶ ἀσφαλείᾳ, καὶ ἐπὶ ἐκ-
πτώσει 160 φρ. κατὰ μετοχὴν (500 φρ.). γ') 909 090 909
φρ. (1865) διὰ τοῦ ἐν Παρισίοις Erlanger, ἐπὶ τόκῳ 5
τοῖς % καὶ ἐκπτώσει 50 τοῖς %. δ') 150 000 000 φρ.
διὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Τραπέζης ἐπὶ τόκῳ 6 τοῖς %, ἐκπτώ-
σει 170 φρ. κατὰ μετοχὴν (500 φρ.) καὶ ὑποθήκῃ τῶν ποι-
μενικῶν φόρων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, τῶν δημοσίων
δικαιωμάτων ἐπὶ τῶν μεταλλείων χαλκοῦ καὶ διαφόρων τῆς
Συρίας φόρων. ε') 150 063 985 φρ. (1869) διὰ τῆς ἐν
Παρισίοις Γενικῆς Ἐταιρίας ἐπὶ τόκῳ 6 τοῖς %, ἐκπτώσει
185 φρ. κατὰ μετοχὴν (500 φρ.) καὶ ὑποθήκῃ τῶν εἰσο-

δημάτων τῶν ἐπαρχιῶν Δουνάβεως, Ἀδριανουπόλεως, Θεσ-
σαλονίκης καὶ τῶν ποιμενικῶν φόρων τῆς Ἀσιατικῆς Τουρ-
κίας. ς') 555 000 500 φρ. (1869) διὰ τοῦ ἐν Παρισίοις
Προεξοφλητικοῦ Καταστήματος ἐπὶ τόκῳ 6 τοῖς %, ἐκ-
πτώσει 195 φρ. κατὰ μετοχὴν (500 φρ.) καὶ ὑποθήκῃ τῶν
ποιμενικῶν φόρων τῆς ἐπικρατείας. ζ') 792 000 000 φρ.
(1870) διὰ τῶν σιδηροδρομικῶν τῆς Τουρκίας ἐται-
ριῶν ἐπὶ τόκῳ 3 τοῖς %, ἐκπτώσει 220 φρ. κατὰ με-
τοχὴν (400 φρ.) καὶ ὑποθήκῃ τῶν σιδηροδρομικῶν τῆς Ἐ-
πικρατείας εἰσοδημάτων. η') 1 860 000 λίρ. στερλ. (1870
Λονδίνον) ἐπὶ τόκῳ 8 τοῖς %, πρὸς πληρωμὴν τῶν τόκων
τῶν προηγουμένων δανείων. Δὲν ὑπάρχει δεινότερον τραῦμα
κατὰ τῆς Κυβερνητικῆς πίστεως, ὡς καὶ κατὰ τῆς ἰδιωτι-
κῆς, εἰμὴ τὸ διὰ νέων δανείων πληρόνεν τοὺς τόκους τῶν
παλαιῶν. θ') 5 700 000 λίρ. στερλ. (1871) διὰ τῆς Ὀθω-
μανικῆς Τραπέζης.

Ἐὰν μελετήσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δημοσίας πίστεως,
ἐν Τουρκίᾳ, ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν κατὰ τὰ δάνειά της ἐκπτώ-
σεων, τὰ πρῶτα δώδεκα αὐτῆς δάνεια, ἀναβαίνοντα εἰς φρ.
3 321 465 894, μόλις εἰσήγαγον εἰς τὸν δημόσιον θη-
σαυρὸν 1 963 605 547. Ἡ ἐπικράτεια λοιπὸν διὰ τῶν δια-
δοχικῶν κληρώσεων τῶν δανείων αὐτῆς θέλει πληρώσει φρ.
1 297 860 277, τὰ ὅποια οὐδαμῶς ἔλαβεν. — Ἐὰν δὲ ὑπὸ
ἄλλῃν ἐποψίν συγκρίνωμεν τὰ Ὀθωμανικὰ δάνεια τῶν προ-
εκτεθεισῶν δύο περιόδων, προξενεῖ αἴσθησιν ἢ μεταξὺ τού-
των διαφορὰ. Ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιρροὴν τοῦ Κριμαϊκοῦ
πολέμου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀναποφεύκτων διοικητικῶν με-
ταρρυθμίσεων ἡ πρώτη περίοδος διατελεῖ πρὸς τὴν σχετικῶς
εἰρηνικωτέραν δευτέραν ὡς 1 πρὸς 10 σχεδόν. Δυστυχῶς
ἐλλείπουσιν ἐκ τῆς προκειμένης μελέτης τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα,
τὰ ὅποια ὁπωσδήποτε δικαιολογοῦσι τὴν δανειστικὴν τῆς
δευτέρας περιόδου ὁρμὴν καὶ διαφωτίζουσι τὴν χρῆσιν τεσ-
σάρων σχεδόν διλιούνιων, δι' ὧν ἡ παροῦσα γενεὰ ἐπιφορ-
τίζει τὰς μεταγενεστέρας. Ἐὰν εἰς ὅλα τὰ στάδια τοῦ ἐθνι-
κοῦ βίου ἢ δημοσιότης, εἶναι πρῶτος καὶ τελευταῖος πάσης

προόδου λόγος, διὰ τὰ οικονομικά τῶν ἐπικρατειῶν ἀποτελεῖ αὕτη μετὰ τῆς συζητήσεως τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ τὸ πολυτιμώτερον φῶς καὶ τὴν στερεωτέραν βᾶσιν.

JOHN STUART MILL.

Πρὸ ὀλίγου (7[19 Μαΐου 1873] εἰς τὰ περίχωρα τῆς Avignon ἐτελείωσε τὸ ἐπὶ τῆς γῆς στάδιον αὐτοῦ ὁ John Stuart Mill. Ἡ μὲν τελευταία θέλησις του ὑπῆρξε νὰ συνοδευθῆ μέχρι τοῦ κοιμητηρίου ὑπὸ μόνον δύο φίλων· αἱ δὲ πληροφορίες τοῦ πνευματικοῦ του ἀποτελοῦσι τὸν ὠραιότερον ἐπιτάφιον. «Ἠγάπα τοὺς πάσχοντας καὶ ἦτο πάντοτε ἕτοιμος εἰς βοήθειαν αὐτῶν. Οὐδεὶς ἐκρύβη εἰς βαθυτέραν μυστικότητα, πράττων τὸ ἀγαθόν.»

Ὁ John Stuart Mill ἀνήκει πλέον εἰς τὴν ἱστορίαν. Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, κέκτηται θέσιν ἐπιφανεστάτην ὡς οἰκονομικός, ὡς πολιτικός καὶ ὡς φιλόσοφος. Καταλείπει ὀπισθεν αὐτοῦ τέκνα προσφιλέστατα εἰς ὅλον τὸν πνευματικὸν κόσμον. Ἐνωθ' τὰς ΑΡΧΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, τὴν ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ, τὴν ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΙΚΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ, τὸ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ, ἅτινα μετ' ἄλλων δευτερεύόντων, εἰσὶ προωρισμένα νὰ διαβῶσι τοὺς αἰῶνας. Ὀλίγοι συγγραφεῖς ἠνώσαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν καὶ μετὰ τοσαύτης ρώμης τὴν Ἠθικὴν, τὴν Πολιτικὴν, τὴν Νομικὴν, τὴν Διοικησὶν μετὰ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ τῆς Φιλοσοφίας. Τὰ συγγράμματά του εἶναι λαμπραὶ εἰκόνες τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ μεταγενέστεροι θέλουσιν ἀντλήσει μεγάλας καὶ σωτηριώδεις ἀληθείας, προϊόντα εὐρυτάτων παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ βᾶσις, ἐφ' ἧς ἡ διάνοια τοῦ Mill ἐστηρίχθη εἰς ἐκτέλεσιν τῶν διαφόρων αὐτῆς ἐργῶν, ἐκτυλίσσεται ὁλόκληρος ἐν τῷ περὶ Λογικῆς συστήματι αὐτοῦ, ὅπερ εἶναι τὸ εὐρωστότερον πόρισμα τοῦ φιλοσοφικοῦ τῶν ἡμετέρων χρόνων πνεύματος. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἔλεγεν ὁ Βάκων περὶ τῆς Λογικῆς, ὅτι εἶναι *ars artium*, ὁ Mill διετύπωσεν αὐτὴν ὡς ἐπιστήμην τῶν διανοητικῶν ἐργασιῶν, τῶν χρησιμευουσῶν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀποδείξεως, ὁδηγοῦσαν ἐκ τῶν γνωστῶν εἰς τὸ ἀγνω-

στον. Τὸ πᾶν λοιπὸν συνίσταται εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἐκ τῶν κατὰ μέρος εἰς τὰ καθόλου ἀνυψώσεως (*induction*), ἧτις, καλλιεργηθεῖσα ἰδιαιτέρως ὑπὸ τὸν Ἀγγλικὸν ὄριζοντα, ἀρχεται ἀπὸ τοῦ Νέου Ὁργάνου τοῦ Βάκωνος καὶ τελειώνει ἐν τῷ περὶ Λογικῆς Συστήματι τοῦ Mill, καθ' ὃ (Γ' 2) ἀδ., τι ἀληθεύει περὶ τινῶν ἀτόμων κλάσεως τινος εἶναι ἀληθές καὶ διὰ τὴν κλάσιν ὁλόκληρον καὶ ὅτι ἀληθεύει ἐνίοτε εἶναι πάντοτε ἀληθές εἰς ὁμοίας περιστάσεις.»

Εἰς τὴν πολιτικὴν ἐνδεικτικώτατος εἶναι ὁ γενόμενος ὑπὸ τοῦ Mill προσδιορισμὸς τῆς Κυβερνητικῆς ἀποστολῆς. «Δύναται νὰ εἴπη τις ὑπὸ γενικὴν ἐποψὴν ὅτι πᾶν ὅτι εἶναι ἐπιθυμητὸν νὰ γείνη ἐν τῷ κοινῷ συμφέροντι τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν ἢ ἐν τῷ συμφέροντι τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας, τῶν ἐχόντων ἀνάγκην ἐξωτερικῶν βοηθημάτων, ἀνήκει εἰς τὸν προορισμὸν τῆς Κυβερνήσεως, ἀμα δὲν δύναται νὰ τὸ ἐπιχειρήσῃ αἰτομα ἢ ἑταιρία.» Ὑπὸ ἄλλην ἐποψὴν ὁ Mill δὲν εἶναι ἐνθουσιασμένος ἐκ τῶν μέσων τάξεων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. «Ἐν ταῖς Ἠνωμέναις, λέγει, Πολιτεῖαις τῆς Ἀμερικῆς ἡ ὅλη δύναμις ἐγκραται ἐν τῷ λαῷ ἅπαντι, ἐνῶ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπάρχει εἰς τὰς χεῖρας τῶν μέσων τάξεων. Ἀλλ' αὗται εἶναι συλλήβδην μετριότης, ἐπομένως ἡ κυβέρνησις τῆς μετριότητος εἶναι μετρία Κυβερνήσις. Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν σημείων τῶν καιρῶν, ἡ ἰδέα αὕτη θὰ ποιήσῃ τὸν δρόμον τῆς.»

Εἰς τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν ὁ Mill δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐξῆς ἀπορίαν, τῆς ὁποίας τὸ διαφέρειν ἀμέσως ἕκαστος ἐννοεῖ. «Ἐὰν ὁ θεσμὸς τῆς ἰδιοκτησίας συνεπῆγεν ἀναγκαιῶς τὴν συνέπειαν, ὅτι τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας πρέπει νὰ διανέμηται, ὅπως νῦν συμβαίνει, σχεδὸν πάντοτε κατ' ἀντίστροφον λόγον πρὸς τὴν τετελεσμένην ἐργασίαν, τούτεστι τὸ παχύτερον μέρος εἰς τοὺς μὴ ἐργασθέντας, κατόπιν εἰς ἐκείνους, τῶν ὁποίων ἡ ἐργασία εἶναι σχεδὸν πάντοτε ὀνομαστικὴ, καὶ οὕτω καθεξῆς εἰς κλίμακα κατιούσαν, ἐλαττωμένης τῆς ἀμοιβῆς καθ' ὅσον ἡ ἐργασία καθίσταται ἐπιπικνωτέρα καὶ ὀχληροτέρα μέχρι τοῦ σημείου, καθ' ὃ μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν δυνάμεων τοῦ ὁ ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ἀσφαλῶς τὰ μέσα τῆς ἀνορθώσεως αὐτῶν καὶ τὰ πρῶτα ἐφόδια τῆς ζωῆς.» . . . «Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰδιοκτησίαν τῆς γῆς ὁ Mill ἰσχυρίζεται (Β' 2), ὅτι οὐδεὶς ἀνθρώπος ἐποίησε τὴν γῆν, ὅτι αὕτη εἶναι κληρονομία ὁλοκληροῦ τοῦ ἀνθρώπου γένους καὶ ὅτι τὸ δικαίωμα τῶν ἰδιοκτητῶν αὐτῆς εἶναι ἐντελῶς ὑποτεταγμένον εἰς τὴν γενικὴν ἀστυνομίαν τῆς Πολιτείας.

Ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τοῦ συνεταιρισμοῦ ἡ ἐξῆς θεωρία τοῦ Mill

προκαλεί τὴν γενικὴν προσοχὴν. Ἄκτος ἐὰν ὁ θριαμβεύων ἐπὶ τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑυρώπης στρατιωτικὸς δεσποτισμὸς ἐπιτύχη εἰς τὰ ἐγκληματικὰ αὐτοῦ σχέδια κατὰ τῶν προόδων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, εἶναι βέβαιον, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι ἡ κατάστασις τοῦ μισθωτοῦ ἔσται κληρὸς τῶν ἐργατῶν ἐκείνων, οἵτινες, πεσόντες ἠθικῶς, εἶναι ἀνάξιοι τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ὅτι αἱ σχέσεις μεταξὺ ἐργοστασιαρχῶν καὶ ἐργάτου θὰ ἀντικατασταθῶσιν ὑπὸ τοῦ συνεταιρισμοῦ ὑπὸ μίαν ἢ δύο μορφάς. Εἰς τινὰς μὲν περιστάσεις, συνεταιρισμοὶ προσωρινοὶ μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοστασιαρχῶν εἰς ἄλλας δὲ καὶ τέλος εἰς ἀπάσας, συνεταιρισμοὶ τῶν ἐργατῶν πρὸς ἀλλήλους».

Δὲν ἠδύνατο νὰ τεθῆ ἀσφαλέστερον τὸ ἐργατικὸν ζήτημα. Ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι ἡ πέτρα, ἐφ' ἧς θὰ οἰκοδομηθῶσιν οἱ ἐργατικοὶ πληθυσμοί. Ἐὰν αἱ παρεκτροπαὶ αὐτῶν ἔδωσαν τροφήν εἰς τὴν ἀπαισίαν ἰδέαν, ὅτι ὁ πολιτισμὸς τρέφει ἐν τοῖς σπλάγχνοις αὐτοῦ θανασίμου ἐχθρὸν, διὰ τὸν κ. Mill ὁ πολιτισμὸς ὑπερίσχυεν ἤδη τῆς βαρβαρότητος, ὅταν αὕτη ἐκοσμοκρατορεῖ εἶναι δὲ ὑπερβολικὸς φόβος, ὅτι θὰ δυνηθῆ αὕτη ποτὲ νὰ ἀναζήσῃ καὶ νὰ κατακτῆσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Πολιτισμὸς, δυνάμενος νὰ ὑποκύβῃ ἐνώπιον τοῦ ἠττημένου ἐχθροῦ αὐτοῦ, θὰ ἦτο εἰς τοσοῦτον διεφθαρμένος, ὥστε οὔτε οἱ ἱερεῖς, οὔτε οἱ ἐπίσημοι παιδαγωγοί, οὔδεις θὰ εἶχε τὴν ἱκανότητα ἢ τὴν θέλησιν νὰ τὸν ὑπερασπισθῆ. Ἐὰν εἶχεν οὕτως, προτιμωτέρα θὰ ἦτο ἡ καταστροφὴ τοιοῦτου πολιτισμοῦ, ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ χεῖρον ἐκτροπομένου, διότι τότε θὰ ὑπῆρχε τοῦλάχιστον ἡ ἐλπίς, ὅτι, ὡς ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία τῆς Δύσεως, ἤθελεν ἀναγεννηθῆ ὑπὸ βαρβάρους ἐνεργητικούς.

Ἡ ἐπιστήμη κλαίει μεγάλην ἐν τῷ Mill ἀπόλειαν. Πρέπει δὲ νὰ περιμένῃ εἰς τὸ μέλλον τὴν ἐκ νέου ἀνάστασιν ὁμοίως βαθύτητος καὶ ἴσης δυνάμεως ἐν τῇ πνευματικῇ τῆς ἀνθρωπότητος κοινωνίᾳ.

ΠΕΡΙ

ΑΠΟΞΗΡΑΝΣΕΩΣ ΥΓΡΩΝ ΠΕΔΙΩΝ.

Ὑπολογιζομένης τῆς ἐκτάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας (ἐκτὸς τῶν νήσων τοῦ Ἴονίου) εἰς 45 699 248 στρέμματα, εἰς αὐτῶν εἶναι κατειλημμένα ὑπὸ στασίμων ὑδάτων 833 448, τὰ ὅποια δύναν-

ται νὰ δικιρεθῶσιν εἰς δύο κεφαλαϊώδεις κατηγορίας, διότι ἢ πρόκειται περὶ μείζονος καὶ σταθερᾶς ποσότητος ὑδάτος, ἧτις καθιστᾷ τὴν λίμνην (lacus est quod habet perpetuam aquam), ἢ πρόκειται περὶ ἐλάσσονος καὶ διεσπαρμένης ποσότητος ὑδάτος, ἧτις καθιστᾷ τὸ τέλμα καὶ τὸ ἔλος. Ἡ κυρία αἰτία τοῦ ὑδατίνου τούτου φαινομένου ἀφίεται εἰς τὴν ἔλλειψιν διεξόδων τῶν ἀνωθεν κατερχομένων ὑδάτων. Ποταμοὶ π. χ. καὶ χεῖμαρροι δύνανται νὰ μεταβάλλωσι τὴν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν κοιλάδα εἰς λίμνην, ἅμα ὑποτεθῆ, ὅτι αὕτη περιστοιχίζεται ὑπὸ ὄρεων, κωλύοντων τὴν τῶν ὑδάτων ἐκροήν. Ἀλλὰ καὶ ὑπογειῶς τὸ ὕδωρ ἔχει τὴν ιδιότητα τῆς διασάδσεως διὰ μέσου στρωμάτων μᾶλλον πορωδῶν. Ὅταν τότε τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν δεύτερον ἔδαφος τύχη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀδιαπέραστον, τὸ πρῶτον ἔδαφος τῆς ἐπιφανείας μεταβάλλεται εἰς τέλμα καὶ εἰς ἔλος.

Συμβαίνουνσι δ' ἐντεῦθεν διάφορα ἐπὶ τὰς ἐθνικὰς οἰκονομίας ἀποτελέσματα. Ἡ μὲν ὑγεία τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κτηνῶν, τῶν διατιμῶν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοιούτων μiasmaticῶν θέσεων, ἐπαισθητῶς διαταράσσεται, ἔδαφος δὲ γονιμώτατον ἀφαιρεῖται ἐκ τῶν χειρῶν τῆς καθόλου βιομηχανίας, καὶ ὕδωρ, τὸ ὅποιον δύναται νὰ ἀρδεύσῃ κατωτέρα πεδία ξηρὰ, ἢ νὰ δώσῃ τὴν κίνησιν εἰς ἀπείρους μηχανὰς, σταματᾷ ὡς ὑπὸ τὸ βάρος μεγάλης ἐξ ὕψους κατάρας. Τοιοῦτοτρόπως ἐξηγεῖται ἡ καθ' ὅλα τὰ στάδια τῆς ὀπωσθήποτε ἀνεπτυγμένης ἀνθρωπότητος σταθερὰ τροπὴ τῆς προσοχῆς αὐτῆς εἰς ἀποξήρανσιν τῶν λιμναζόντων τόπων, ἀπὸ τῶν ὑπονομευτικῶν ἐργῶν τῶν ἀρχαίων, τὰ ὅποια ἀπαντῶμεν κατὰ τὴν Κωπαΐδα λίμνην, μέχρι τοῦ σχεδίου τοῦ μηχανικοῦ Colomez de Juillan ἵνα δι' ὑπώρυγο; ἐνώση τὰ ὕδατα διαφόρων λιμνῶν ἐπὶ τῶν Πυρηναιῶν ὄρεων, ὅπως ἐντεῦθεν ἀποτελεσθῆ ἰσχυρὰ ἀρδευτικὴ καὶ ὑδραυλικὴ διὰ τοὺς πεδινούς τόπους δύναμις. (Degoussée, Laurent ὁδηγὸς du Sondeur τομ. 1 σελ. 300).

Ἐν τούτοις δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ μελετήσω νῦν τοὺς οἰκονομικοὺς ὄρους, ἐφ' ὧν πρέπει νὰ στηρίζονται τοιαῦτα τῆς γῆς διατρήσεις, αἵτινες, ἀπὸ τῆς ὑπωροξέως τῶν σπλάγχνων τῶν Ἄλπεων, τελεσθεισῆς ἤδη παρὰ τὸ Mont Cenis καὶ ἐνεργομένης νῦν πρὸς τὸ μέρος τῆς Γερμανίας, εἰσήλθον ἐν ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἀσφαλέστερον βιομηχανικὸν στάδιον διὰ τῆς ἐφευρέσεως τῶν διὰ τῆς πίεσεως τοῦ ἀέρος διορυττουσῶν μηχανῶν. Ὁ σκοπός μου περιορίζεται εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀθαρῦθου ἐκείνης ἐργασίας, ἧτις ἀποξηρεαίνει τοὺς ὑγροὺς τόπους διὰ τοῦ περιφύμου συστήματος, τὸ ὅποιον κατὰ τὰ μέτρα τοῦ παρόν-

τος αιώνας ἐπινοήθη ἐν Ἀγγλίᾳ, παρέσχεν εἰσόδημα εἰς τὰ δαπανηθέντα κεφάλαια μέχρις 25 καὶ 70 μάλιστα τοῖς % (Roscher Πολιτικὴ Οἰκονομία τομ. 2 § 157 σημ. 7).

Ἡ ἐργασία αὕτη ἀποβλέπει τὴν μικρὰν ἀποξήρανσιν, ἥτις, διότι εἶναι μικρὰ, δὲν ἐπεται, ὅτι στερεῖται καὶ μεγάλων ἀποτελεσμάτων. Ἡ ἀρχαιοτέρα ἐμφάνισις αὐτῆς ἀπαντᾶται κατὰ τοὺς ἀνοικτούς αὐλάκας, δι' ὧν τὸ ὑγρὸν πεδῖον διατέμενεται. Ἀκολούθως ἐρχεται ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐποχὴ, καθ' ἣν, ἀφοῦ εἰς τὸν πυθμένα τῶν αὐλάκων ῥιφθῶσι λίθοι ἢ ἄμμος καὶ ἐν ἐλλείψει ξύλα συνδεδεμένα, οἱ μὲν αὐλάκες σκεπάζονται ἐκ νέου διὰ χώματος, τὸ δὲ ὕδωρ δικρῆει διὰ τῶν ἐν τῷ πυθμένι αὐτῶν ἀνωμαλιῶν καὶ ἐξέρχεται. Τὸ σύστημα τοῦτο, ἐν πολλοῖς ἐτι λειτουργοῦν τόποις, παρατηρήθη ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀλλάξῃ τοὺς λίθους διὰ κεράμων· ἀλλὰ μάλισ παραστή ἡ ἰδέα τῆς ὀπτῆς γῆς καὶ ταχέως μετεβλήθη ὀλόκληρον τὸ σύστημα, διότι παρεστάθησαν οἱ ἐξ αὐτῆς σωλήνες ὡς ἡ ἀσφαλεστέρη τῆς μικρᾶς ἀποξήρανσεως βᾶσις.

Ἡ οἰκονομία εἰς τὸ πλάτος τοῦ αὐλάκος καὶ τὴν μετακλίμισιν τῶν σωλήνων εἶναι προφανής. Ἴνα μὴ ἡ σειρὰ αὐτῶν διαταράσσεται ἐκ τῶν ῥιζῶν τῶν δένδρων καὶ τῶν ὀργάνων τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς, βάθος 75—130 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου θεωρεῖται κατὰ τὰς τοπικὰς περιστάσεις ἀνάλογον. Ἄν ἡ περιουσία τοῦ ὕδατος ὀφείληται εἰς τὸ ἀδιαπέραστον τοῦ δευτέρου ἐδάφους, ἀπαιτοῦνται πλείονες αὐλάκες (ἀνὰ 10—15 μέτρα) ἢ ἀπ' ἐναντίας χρεωστῆται εἰς τὴν καταστάλαξιν τῶν ὑψηλοτέρων στρωμάτων, ἀρκουσι καὶ ὀλιγώτεροι. Ὅλοι οἱ μικροὶ οὗτοι αὐλάκες ἀπολήγουσιν εἰς δύο ἢ καὶ πλείονας κατὰ τὰς περιστάσεις κεντρικὸς αὐλάκας, ὅτινες διευθύνουσι τὸ ὕδωρ εἰς γενικὴν τάφρον. Ὅλη δὲ ἡ κίνησις αὕτη ἀποτελεῖται διὰ κλίσεως 2 κατὰ μέτρον χιλιοστῶν.

Ἀφοῦ ἐντὸς τῶν πυθμένων τῶν αὐλάκων προσαρμοσθῶσιν ἀπλῶς οἱ σωλήνες ἐκ τῶν πρὸς τοῦτο ἄκρων αὐτῶν, σκεπάζονται οἱ αὐλάκες διὰ χώματος· καὶ τὸ ὕδωρ, εἰσερχόμενον ἐντὸς τῶν σωλήνων διὰ τῶν καθ' ἃ ἐνοῦνται οὗτοι μερῶν, διαρρέει μέχρι τῶν κεντρικῶν αὐλάκων καὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν τάφρον τῆς γενικῆς ἐκροῆς διευθύνεται. Ὑπελογίσθη δὲ, ὅτι ἀπαιτεῖται διὰ τὴν τοιαύτην ἀποξήρανσιν δαπάνη 20—30 δρ. κατὰ στρέμμα· ἐτι πλέον ἡ τελειοποίησις τῶν μηχανῶν, δι' ὧν κατασκευάζονται οἱ χωμάτινοι σωλήνες, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν διάδοσιν αὐτῶν διὰ πάσης ταχύτητος καὶ εὐθηνίας. Εἰς ἕν μόνον ἔτος δέκα Βεγγιὰ καταστήματα ἐπόλωσαν 1 600 000

τοιούτους σωλήνας, αἱ διαστάσεις τῶν ὁμοίων ἐν γενεῖ εἰσὶν κατὰ μῆκος $\frac{1}{2}$ περίπου τοῦ μέτρου, κατὰ πάχος $\frac{1}{100}$ καὶ κατ' ἐσωτερικὴν διάμετρον 3—20 ἑκατοστά τοῦ μέτρου.

Ἡ νέα μέθοδος συνέπεσε καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Πηλ κατέφερε τὸ καιρῖον κτύπημα κατὰ τῶν ἐπὶ τῶν σιτηρῶν γαιοκρατικῶν τῆς Ἀγγλίας νόμων. Τὸ συμφέρον τῶν γαιοκτητῶν ὑπῆρχεν, ἵνα οἱ σιτοφάγοι τῆς Ἀγγλίας κάτοικοι πληρῶνται ὅσον ἐνεστί ἀκριβώτερον τὴν τροφὴν αὐτῶν. Ὅταν ὅμως ἐρρίφθη τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ὁ γενικὸς πόθος ἐστράφη πρὸς τὴν βελτιώσιν τῆς ἰθαγενούς γεωργίας, ὅπως ἀνθέξῃ αὕτη εἰς τὸν ἐξωθεν συναγωνισμόν. Διακόσια λοιπὸν ἑκατομμύρια ἐψηφίσθησαν τότε ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου εἰς ὑποστήριξιν τῆς νέας ἀποξηραντικῆς μεθόδου. Καὶ τὸ σύστημα τοῦτο, εὐρεία ἐξαιρέσεις ἐν τῷ κλασσικῷ τόπῳ τῆν Κυβερνητικῆς ἀποχῆς ἀπὸ τῶν ἐργῶν τῆς βιομηχανίας, ἐπεδιώχθη μετὰ τσσαύτης σταθερότητος, ὥστε ἄμα πρόκειται περὶ ἐλπίζομένης βελτιώσεως ἄνω τῶν 10 τοῖς % ἢ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, μετὰ προηγουμένην τῶν μηχανικῶν αὐτῆς ἐκτίμησιν, χορηγεῖ γενναίως τὴν χρηματικὴν συνδρομὴν τῆς (Roscher αὐτ.).

Ἀνεκινήθη τὸ ζήτημα, ἂν συμφέρῃ ἡ μετατροπὴ τῶν κεφαλαίων ἀπὸ τῆς ξηρᾶς γῆς, ὅταν αὕτη εἶναι ἀφθονος, εἰς τὴν ὑγρὰν. Ἐν Ἑλλάδι δὲ ἡ δυναμένη νὰ καλλιεργηθῇ γῆ καὶ ἐν τούτοις μένουσα ἀκαλλιεργητος ὑπολογίζεται εἰς 11 748 000 στρέμ. Τὸ κυριώτατον ζήτημα ἐπὶ τοῦ προκειμένου συνίσταται εἰς τὴν σύγκρισιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς καλλιέργειας ἐπὶ τῶν γαιῶν τούτων καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ ὕδατος ἀφαιρησομένων. Ἀνεξαρτήτως τῶν τῆς ἀποξήρανσεως ἀποτελεσμάτων ἐπὶ τῆς ἐν τόπῳ καθολικῆς ζωοτεχνίας, ἀμφιβάλλω πολὺ, ἂν αἱ πρῶται τῆς Ἑλλάδος γαῖαι δύνανται νὰ ἀτενίσωσι πρὸς τὸ προμνησθὲν 25 καὶ 70 τοῖς % τῶν βελτιώσεων τῶν δευτέρων. Ἐνθ' δὲ, ὡς λέγει ὁ Ed. Vianne (Οἰκονομικὴ Καλλιέργεια ἐκδ. 1873 σελ. 11) «εἰς δύο ἢ τρεῖς ἐσοδείας ἢ δαπάνη τῆς ἀποξήρανσεως ἀποσβέννεται», (αὐτ. σελ. 20) «συγχωρεῖ αὕτη τὴν καλλιέργειαν μετὰ μείζονος εὐκολίας καὶ αὐξάνει σχεδὸν πάντοτε τὴν παραγωγὴν εἰς μεγίστας διαστάσεις».

ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ.

Ἡ ἐν Βιέννῃ οἰκονομικὴ κρίσις δὲν ἔχει ὅσον κατ' ἀρχὰς ὑπετέθη τοπικὸν χαρακτῆρα. Ἀπανταχοῦ ὁ τραπεζικὸς κόσμος ἐσμίκρυνε τὰ ἱστία τῶν πλοίων αὐτοῦ. Ἡ μὲν Ἀγγλικὴ τράπεζα, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος, ἀνεβίβασε τὸν τόκον τῆς προεξοφλήσεως εἰς 7 τοῖς %₀, αἱ δὲ Γερμανικαὶ ὁμοίως. Ἐν Γαλλίᾳ ἐκτὸς τοῦ μεγάλου αὐτῆς τραπεζικοῦ καταστήματος, τοῦ ὁποίου αἱ μετοχαὶ τείνουσιν εἰς ἀδιάκοπον ὕψωσιν (— 4 160 φρ.), αἱ λοιπαὶ πιστωτικαὶ αὐτῆς ἀξίαι μαρτυροῦσι συμπτώματα ἀδυναμίας (Γεν. Ἐταιρία, Βιομηχανικὴ, ἐπ' Ἀκινήτων, ἐπὶ Κινητῶν Πίστις κλπ.). Ἡ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγορὰ διέρχεται κρίσιμους στιγμὰς. Ἀφ' οὗτου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος μηνὸς τὸ Ὄθωμανικὸν δάνειον τῶν 5 τοῖς %₀ κατέπεσεν αἴφνης ἐν Παρισίοις εἰς φρ. 52 $\frac{3}{4}$, ἀπεδείχθη ὅλη ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῆς δύναμις. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀπανταχοῦ παρατηρεῖται μεγάλη τάσις εἰς συνάθροισιν τῶν κεφαλαίων, ὅπως τῶν στρατῶν ἐν ταῖς μεγάλαις τῶν μαχῶν παρατάξεσι.

Ἡ Ἀθηναϊκὴ ἀγορὰ διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνεδέθη ἐπ' ἐσχάτων στενωτέρου μετὰ τῆς καθόλου πιστωτικῆς ἐν Εὐρώπῃ ἀρμονίας. Ἐνῶ δὲ τὸ Λονδίνον ἀγοράζει τὴν σταφίδα τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἡ Κωνσταντινουπόλις ἀγοράζει τὰς μετοχὰς τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκαστος ἐννοεῖ ὅποια πτερὰ ἔχουσιν αἱ τελευταῖαι καὶ πόσον εἶναι ἐπικίνδυνος ἡ ἀπειρία τοῦ νέου χρηματιστηρίου τῆς ὠραίας Ἑλλάδος, ὅταν ἀπρόσμετοι ὑπερτιμήσεις δύνανται νὰ προξενήσωσιν ἀληθῆ ἐν τῷ τόπῳ πλημμύραν. Καὶ μολαταῦτα εἶναι σημαντικώτατον σύμπτωμα ἡ μεγάλη τῶν καιρῶν ἐμπιστοσύνη! Ἐνῶ ἡ Κεντρικὴ Εὐρώπη κατελείφθη ὑπὸ εἶδος πανικοῦ τῆς πίστεως φόβου, ἐν Ἑλλάδι ὀργανίζομεθα διὰ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων σχεδίων, ὡς ἂν ἐχωρίζομεθα ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κόσμου διὰ τειχῶν Σινικῶν. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀπαρατήρητος ἡ ὁσημέραι καὶ παρ' ἡμῖν ἐπιτεινομένη νομισματικὴ σπάνις. Ἡ δὲ ἀκρίβεια τοῦ συναλλάγματος μαρτυρεῖ ὅτι δὲν ὀφείλουσιν ἡμῖν μεγάλα ποσὰ αἱ ἐξωτερικαὶ ἀγοραὶ.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀξιών τοῦ μὲν δανείου τῶν 28 ἑκατομ. αἱ ὁμολογίαι ἀνέβησαν (Ἀπρίλιος—Μάϊος) ἀπὸ δρ. 294 καὶ 284 εἰς 299 καὶ 289, τῶν δὲ λοιπῶν στάσιμοι. Αἱ μετοχαὶ τῆς Ἐθν. Τρα-

πέζης ἐπίσης ἀπὸ 2925 εἰς δρχ. 3000, τῆς Γεν. Πιστωτ. Τραπεζης (ὑπερτίμ.) ἀπὸ φρ. 34 εἰς 45, τῆς Ναυτικῆς Τραπεζης ὁ Ἀρχάγγελος στάσιμοι (114—115 φρ.). Ὅσον ἀφορᾷ τὰ μεταλλουργικὰ καθιδρύματα, εἰσῆλθον ταῦτα εἰς νέον στάδιον, διότι ἐάν τινα διαπραγματεύωνται πωλήσεις μεταλλείων, ἄλλα παραδοκοῦσι τὴν ἀπόκτησιν νέων. Τὸ δὲ ὅλον συνίσταται εἰς ἐλπίδας καὶ διαδόσεις, ἐκ τῶν ὁποίων οὐκ ὀλίγον ἐπιηρεάζεται τὸ ἐμπόριον τῶν ἀξιών.

Αἱ μετοχαὶ τῶν Μεταλλουργείων τοῦ Λαυρίου, αἵτινες πάντοτε ἀντιπροσωπεύουσι τὴν δραστηριότητα τῆς ἀγορᾶς ἡμῶν κίνησιν, διήλθον κατὰ τοὺς μῆνας Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον ἀξιοσημεῖωτα στάδια, δύο ὑπερτιμήσεων καὶ δύο ὑποτιμήσεων. Τὸ πρῶτον περὶ τὰς 20 Ἀπριλίου ὕψωσις μέχρις 78 φρ. καὶ πτώσις μέχρις 47 φρ. Τὸ δεύτερον περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου καὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου ὕψωσις μέχρις 158 φρ. καὶ πτώσις μέχρις 90. Τὸ γὰρ νῦν ἔχον, αἱ μετοχαὶ αὐταὶ κυματίζονται μεταξὺ 90—110. Ἡ ἐπελθοῦσα ζημίαι εἰς τοὺς ἀγοραστὰς τῆς ὑπερτιμήσεως ὑπολογίζεται κατὰ μέσον ὅρον εἰς 50 τοῖς %₀. Ὅσοι ἠγόρασαν ἐπὶ προθεσμίαν θὰ εὕρωσιν ἐν τῇ ἐκκαθαρίσει αὐτῶν ὀδυνηρὸν χρηματιστικὴν πείραξ μάθημα.

ΧΡΟΝΙΚΑ.

Ἐν τῷ τελευταίῳ Λυρικῷ ἀγῶνι οἱ κριταὶ ἀνεκάλυψαν σπουδαιότητα πᾶθῃσιν ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν αἰσθημάτων τῆς νέας γενεᾶς. Δὲν γελᾷ αὕτη, ἀλλὰ στενάζει! Τοιαῦτα εἶναι πάντοτε τὰ προσίμια τῶν πνευματικῶν καταιγίδων. Τίνος ἕνεκα τὸ *εἶρ* τῆς πόλεως ἡμῶν κλαίει; Ἐν τῷ γεωργικῷ λαῷ ὑπάρχει παροιμία αὐτὸν ποντισμένον τὸν καιρὸν τὸν μῆνα Μάϊ βρέχει. Ἐνῶ λοιπὸν ὁ κόσμος τρέχει τὸ ρεῦμα τοῦ χρόνου, ἡ νεότης θέλει ἰδανικόν, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει.

— Ὑπεβλήθη εἰς τὴν Βουλὴν ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1873. Τὰ μὲν ἔσοδα ὑπολογίζονται εἰς δραχμὰς 36 237 000, ἧτοι πλεόν τοῦ 1872 κατὰ δρ. 541 643· τὰ δὲ ἔξοδα εἰς δρ. 34 334 000, ἧτοι ἕλαττον τοῦ 1872 κατὰ δρ. 3 555 853. Ἐπομένως παρουσιάζεται περίσσειμα δρ. 1 903 000, τὸ ὁποῖον δὲν δικαιολογεῖ οὔτε τὴν (διὰ δρ. 200 000) πρῆτασιν νέου ἐπὶ τοῦ ἄλατος φόρου, οὔτε τὸν περιορισμὸν δαπανῶν πρωτίστου ἐθνικοῦ διαφέροντος, ὡς π. χ. τῆς ἀσφαλείας τοῦ Κράτους, τῆς πληρωγῆς τῶν δικαστικῶν τοῦ δημοσίου

ὕποχρεώσεων, τῆς ἀντιπροσωπεύσεως τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ οἰκογενείᾳ. Ἐν γένει ὁ προϋπολογισμὸς ἀποτελεῖ θέμα, τὸ ὁποῖον δεῖται μελέτης ἰδιαιτέρας, ἥτις δι' ἔλλειψιν χώρου ἀναβλητέα εἰς τὸ προσεχές.

— Αἱ συγχρόνως ὑποβληθεῖσαι εἰς τὴν Βουλὴν συμβάσεις περὶ περιορισμοῦ τῶν τόκων τοῦ δημοσίου χρέους, περὶ τῆς Ἐπακινήτου Πίσσεως (Crédit foncier) καὶ περὶ σιδηροδρομικῶν ἐνώσεων τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τῆς Λαρίας καὶ τῆς Βονίτζης εἰς σπουδαιότατα τοῦ ἔθνους συμφέροντα ἀφροῶσιν.

— Μελετᾶται νέα Ἐξοδος τῶν ἐν Ῥωμονίᾳ Ἰσραηλιτῶν. Ἐν New-York ἐσχματίσθη ἐπιτροπὴ ἵνα ὑποδεχθῆ εἰς πρώτην τοποθέτησιν τὸν ἐκ τοῦ Παλαιοῦ κόσμου φεύγοντα νέον Ἰσραήλ, ὑπολογιζόμενον περὶ τὰς 50 000. Μυστηριώδης ὁ λαὸς οὗτος! Ὅσον καταδιώκεται, τόσον αὐξάνει. Παρητηρήθη δὲ, ὅτι ἐνθ' οἱ Χριστιανοὶ ἤϋξανον ἐν Πρωσσίᾳ (1822—1840) κατὰ 28 τοῖς $\frac{1}{10}$, οἱ Ἑβραῖοι ἠϋξανον κατὰ 34 $\frac{1}{2}$ τοῖς $\frac{1}{10}$.

— Τοὺς ἀνθρωπολόγους ἐπασχολεῖ ἐσχάτως ζήτημα ἐθνολογικὸν πρώτης τάξεως. Οἱ Πρῶσσοι δὲν εἶναι Γερμανοί, ἀλλ' ἐκγερμανισθέντες Σλάβοι, ἐν οἷς τὸ ἔννατον ὁμιλεῖ εἰσέτι διάλεκτον Σλαβικὴν. Ἡ τιμὴ τῆς ἀνακαλύψεως φυσικῶ τῶ λόγῳ ἀνήκει εἰς τοὺς Γάλλους, οἵτινες ἀγνοοῦσιν ὅτι καὶ οἱ Γιανίτζαροι ἦσαν Ἕλληνες ἐκμωμεθαισθέντες. Τόσον ἀληθεύει, ὅτι ἡ δόξα ἀκολουθεῖ τὴν σημαίαν.

— Ἐκ διαφόρων ἐσχάτως ὑπολογισμῶν ὁ πληθυσμὸς τῶν ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς ἀπογόνων τῶν ἀγρίων ἰθαγενῶν ἀναριθμᾶται εἰς 300 000. Ἐξ αὐτῶν 97 000 εἶναι πολιτισμένοι, 125 000 ἡμιπολιτισμένοι καὶ 78 000 ἐντελῶς βάρβαροι, μεταξὺ τῶν ὁποίων 50 000 ζῶσιν ἐκ τῆς ἀλγείας, τῆς κινηγετικῆς, τῆς κλοπῆς καὶ τῆς ἀρπαγῆς. Πρὸς τοὺς τελευταίους λοιπὸν ὁ ἐνεστὼς τῆς δημοκρατίας ἀγὼν.

— Παράδοξος συγκυρία! Καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἡ δημοκρατία παλαίει κατὰ τοῦ συστήματος τῶν ἀπογόνων. Οἱ μοναρχικοὶ ποιῶσιν τέρατα καὶ σημεῖα. Ἐὰν μεταξὺ αὐτῶν οἱ ἡμιπολιτισμένοι ἐνεδύθησαν τὴν συνταγματικὴν λεοντήν, οἱ βάρβαροι ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ κλέπτουσιν ἐτι καὶ ἀρπάζουσι τὸ ἐθνικὸν ἀγαθόν, τὴν ἐλευθερίαν.